Poštarina plaćena u gotovu.

BOG
NAROD
SOCIJALNA
PRAVDA

LUČ

ZAGREB

GODINA XXIII. BROJ 5

SADRŽAJ: Dr. S. P.: Intelektualni rad našeg đaštva. — Dr. P. Lončar: Lurd pred sudištem znanosti i vjere. — Stjepan Hrastovec: Sanje. — I. J. Lendić: Povenuli cvjetovi. — Antun Šenda: Dva večernja soneta; Dva mala soneta. — Josip Zidarić: Socijalne i stališke prilike u Hrvata. — Dr. Ivo Koprić: Koje zvanje da odaberem? Liječnik. — Antun Paulić: Hosana. — Smiljka: U samoći. — Feuilleton: Ćirilo-metodska ideja. — Knjige i časopisi. — Srednjoškolski listovi. — Iz đačkog svijeta. — Kulturni svijet. — Predstavnički sastanak J. K. Đ. Lige.

UREDNIKOVA POŠTA

Za ovaj broj je uredništvo primilo prilično dosta pošiljaka, od kojih neke stvari nijesu mogle ući sada, nego su ostale za idući broj radi toga, što je bilo mnogo gradiva.

Ton Smerdel. Hvala na pismu i pošiljci. Još bih želio, da pošalješ obećano do 15. III. da uzmogne ući uz ovo ostalo u idući broj.

I. J. Lendić. Primio pošiljku. Slijedi pismo. Bog te živio!

V. Tvoje poslane pjesme ostaju za idući broj, od kojih će ući po svoj prilici »Zimska slika« i »Ja volim«. Samo čemu one posvete i to, kako ti pišeš, da se sve to tako svršilo. Mani se, prijatelju, takovih stvari, jer nema od toga nikakve koristi. Ta Ti si tako mlad i moraš znati, da iskorišćuješ vrijeme u svrhu dobrih stvari. Živio!

Naranchi. I ova poslana stvar nije za štampu. Čitaj mnogo više lijepe i dobre pjesme, pa će možda ići bolje, ali kako po ovim stvarima izgleda ti si početnik, ali ipak ima u stvarima emocije. Pa nekako je i loše komponirana ova stvar.

R. S. Ovo je prva stvar, koju primam od Tebe. Drugo poslano neznam gdje je svršilo, jer sigurno nije u uredničkom košu. Ova stvar nije za Luč, pa zato pošalji još štogod, a izgleda mi, kako razabirem iz pisma da imaš, pa ćemo možda štogod boljeg naći, da uzmogne ući u »Luč«. Osim toga napiši čitljivo svoje ime i prezime, da možemo pročitati. Širiš li »Luč«.

K. Serdarušić. Junače! Silan si Ti u svojim pjesmama, ali još silniji u pismima. Misliš li Ti, da »spas katoličke literature« leži u skupljenom riječniku Krležinih bombastičkih i gromopucateljnih fraza?! Okani se lude misli. — Tvoje zadnje pjesme nisu dospjele ni do koša, jer prije stigoše u peć, da nas malo ogriju. Prva je »zapovijed uredničkog stola« da vodi »rat« protiv nevaljalih ljudi i da okuplja dobre, a bogme i »rat« protiv slabih i neuspjelih pjesama, pa radi toga razloga ni Tvoja pjesma »Mir« nije mogla doći u »Luč«. Možda za ovaj slučaj najbolje vrijedi ova:

Ljutio se dijete Krešo
. Što je tako mali
popeo se na stolicu
pa se visok hvali:
moje pjesme i papiri
to su prvog reda
al urednik drukče sviri
pa im ući ne da...

Upute za duhovni život. Upozorujemo osobito drugove đake na ispite za duhovni život, koje počinjemo donositi u ovom broju (na 3. str. omota) pa preporučamo i da ih marljivo prate.

UPRAVA: Kaptol 27. — Na upravu se šalju narudžbe, reklamacije i pretplata.
IZDAVAČ: Jug. Kat. Đačka Liga, Zagreb, Kaptol 27. I.
UREDNIŠTVO: Kaptol 27, I. — Na uredništvo se šalju članci za Luč. — Ovaj broj uredili dr Stj. Podolšak i Stanko Šarac, pravnik — Za uredništvo odgovara: dr Mijo Maričić, Jurjevska 27, Zagreb.

L U Č

GLASILO HRV. KAT. NAR. ĐAŠTVA

GOD. XXIII. ZAGREB, 25. II. 1928. BROJ 5.

INTELEKTUALNI RAD NAŠEG ĐAŠTVA

U životu i radu našeg katoličkog đačkog pokreta polagali smo uvijek veliku pažnju na to, da bude intelektualni razvitak katoličkih đaka što svestraniji i što intenzivniji. Uvijek smo preporučivali đaštvu, da što svestranije prati i proučava pojave kulturnog života ne samo u nas nego i vani. Naš je ideal uvijek bio, da katolički đak bude upoznat i sa vjerskim pitanjima, sa socijalnim pokretima, s literarnim pojavama, s problemima katoličke i drugih organizacija i t. d. Potrebno je da inteligenat već kao đak uglavnom bude upućen u sva ta pitanja, kako bi mogao o svemu da ima neki svoj sud i kako bi onda mogao pratiti razvitak svih mogućih kulturnih i socijalnih pokreta i borbu ideja, koje koji se tiču širih socijalnih grupa.

Ne ćemo, da se ogriješimo i o drugi onaj postulat, da je potrebno, da svaki pojedini inteligenat i javni radnik treba da se specijalizira u jednom smjeru, bilo prema zahtjevima svoga zvanja, ili inače prema svojim sklonostima. No ipak je potrebno da on ta pitanja prati u širem opsegu, još dok je mlad i dok ima kod njega po prirodi mladosti mnogo više interesa, koji će mu ostati i u kasnijem životu. Ne bude li njegov razvitak u đačkim godinama pogotovo za vrijeme studija na sveučilištu takav, predat će se kasnije, kad svrši studije i nastupi borba za samostalni život, samo nastojanju oko svoje uže životne stališke karijere, a ne će pokazivati smisla za one kulturne i socijalne pokrete, koji se tiču širih socijalnih grupa.

Ako promotrimo historiju katoličkoga pokreta a i đačkoga, ako pregledamo sadržaj različitih edicija i listova, koje je taj pokret izdavao i koje još danas izdaje, vidjet ćemo, da svuda probija najveća svestranost u shvatanju i obrađivanju svih mogućih pitanja, kojima može da se zanima savremen kulturan čovjek katolik. Ideologija i rad naših vođa kao Mahnića, Kreka, Rogulje i drugih, uočeni kao cjelina, pokazuju nam čitav program savremenog kulturnog života sazdanoga na principima katolicizma. Rijetko gdje možete naići na koju prazninu.

Iste poglede u tom pitanju potrebno je da zastupamo i u današnjem životu kat. đačkog pokreta. Danas možda imademo i nedostataka. Možda smo se od vremena do vremena našli i previše zaokupljeni s različitim organizacijskim problemima. Možda smo se previše ograničili u uski krug našeg društvenog i lokalnog života, u kom se dosta teško uzdignuti malo više za šire vidike, jer živimo u apatičnoj, liberalnoj sredini, koja je dosta neorijentirana u kulturnim pitanjima ili uopće ne mari za njih. Jasno, da ta nezdrava psihoza kadšto koči i naše duhove. No mi joj se moramo oteti. A kako?

Veliki nedostatak u našem kulturnom životu je bez sumnje opadanje smisla za knjigu. Štampa se napinje. I producira nešto. Ali malo se čita. Ako nitko ne čita, nema volje ni da studira, ni da stvara. Onda nazaduje i štampa. Ova pogreška se bez sumnje donekle uvukla i medu katoličko đaštvo. Tek pojedinci se odvajaju od ostalih i idu naprijed sami, ali kadšto moraju da sustanu, jer nemaju komu da daju, nema odziva na njihov rad, a bez neke zamjenitosti bez izmjenjivanja misli, bez reakcije na ideje, ne mogu da idu naprijed.

Pa i strana kulturna gibanja slabije djeluju na naše prilike, jer se i za njih malo tko interesira. Ne čitaju se dovoljno ni strani časopisi, strana literatura. Naravski, da tako vrlo teško može doći do primjenjivanja kod nas dobrih misli i rezultata, što ih je dalo kulturno gibanje na strani.

Istakli smo ovdje jednu zlu stranu u našem današnjem intelektualnom razvitku. Dakako, da ima još takovih pojava. Mi moramo da se čuvamo, kako ne bi te nezdrave prilike previše djelovale i na katoličke đačke redove. Mi smo oduvijek pokazivali vrlo mnogo života u tom pogledu. O tom svjedoče 23 godišta naše »Luči«. Ona nije nikad ostala gluha i slijepa za različite probleme savremenog života. Ona je uvijek bila ogledalo jakog intelektualnog rada i razvitka u đačkim redovima.

»Luč« mora i dalje toj zadaći dobro odgovarati. Potrebno je zato, da bude u pojedinim našim đačkim društvima još više života. Mi znamo, kako bujan život se razvija u našim srednjoškolskim društvima. Ona nam odgajaju bez sumnje spremne nadobudne mlade inteligente. No ipak ta sprema može da se jače ispolji tek u akademskim društvima odnosno bogoslovskim zborovima. Akademičari su već po svom zvanju prisiljeni, da se što jače intelektualno treniraju. A zato trebaju kontrole, koja je moguća ne samo preko ispita, nego i preko njihovog sarađivanja u našem kulturnom životu. Treba da aktivno sudjeluju u obrađivanju različitih pitanja u referatima, diskusijama, sekcijama i saradnjom u našoj štampi.

Moramo konstatirati, da teška borba za opstanak koči baš mnoge sveučilištarce u tom njihovom nastojanju. Ali sustati ne smiju. I toj poteškoći treba da se odrvaju.

Naglasujemo ponovno potrebu, da studenti što više intelektualno rade. Da studiraju strane jezike, prate stranu i domaću štampu, da se upućuju u različita kulturna pitanja. Nadalje je potrebno da sarađuju što jače baš u našoj đačkoj štampi i da je podižu na što viši stupanj.

Samo tako će moći pokazati, šta mogu i uvjeriti se, da li uopće što mogu. Korist će biti dvostruka: prvo sami će imati koristi, jer će steći potrebnu vještinu i spretnost u obrađivanju različitih pitanja, a drugo koristit će drugima, kojima će saopćiti svoje znanje, upoznat ih s tim pitanjima i tako probuditi i u njih interes za studij.

Budu li naši akademičari, a prema mogućnostima i srednješkolci radili na taj način, moći će i naša »Luč« da pokroči još jače naprijed jer će imati uvijek dovoljno svježe saradnje, i dat će nam uvijek dobru sliku svih važnijih savremenih pitanja i pokreta. Ona će biti vjerno ogledalo djelatnosti našega đačkoga pokreta i propagator i posrednik ideja, koje su nužne, da pokreću intelektualni razvitak našeg katoličkog đaštva. Ona će otkriti i razviti talente, koji bi inače radi naopakog rada ili nerada ostali zakopani i zakržljali.

Dr. S. P.

Dr. P. Lončar:

LURD PRED SUDIŠTEM ZNANOSTI I VJERE

Apologetsko značenje Lurda potcijenjuju kadkada i gdjekoji katolici stoječi pod dojmom prigovora protivnika čudesa uopće, a napose protivnika lurdskih čudesa. Protivnici prigovaraju: Ako se u Lurdu događaju prava čudesa, zašto ih Bog ne čini i na mnogim drugim mjestima, da ih može svatko vidjeti i lako se osvjedočiti o egzistenciji svrhunaravnoga reda. I opet vele: Tobožnjih čudesa imade i u drugim vjerama, pa se njima dakle ne može ništa sigurna dokazati u prilog istinitosti samo jedne vjere.

Zato se i gdjekoji katolici povlače tobože na sigurnije tlo i vele, da su lurdska čudesa uistinu prava čudesa, ali se njima dovoljno ne zajamčuje niti istinitost katoličke vjere, šta više niti objave Bernardičine.

Prije odgovora na prva dva prigovora, što ih iznose protivnici, valja istaknuti dvije načelne zasade. Prva glasi: Sve, što čini Bog, čini s izvjesnom svrhom, koja je Njega dostojna. Ništa On ne čini samo iz zabave, kurioziteta, na čije prohtjeve i željice pojedinaca. Druga je zasada: Djela ruku Božjih, kojima se On objavljuje i potvrđuje neku svrhunaravnu istinu, takove su prirode, da ih se lako upozna kao takove.

Imaju li na pameti prvu zasadu, lako se odmah dosjetimo, zašto Bog ne čini čudesa često i svagdje. Takova bi naime čudesa bila bez ikakova značenja, kao što je bez ikakova značenja za tolike mnogobrojne ljude to, što svaki dan gledaju, kako izlazi i zalazi sunce; kako drveće svake godine iznova pupa, zeleni se, cvjeta, donosi plod i opet zamire; pa onda skladan red u prirodi na svakomu koraku. To je odviše obična pojava za čovjeka, pa joj baš zato mnogi ne podaju dovoljne važnosti, da zaključe na egzistenciju osobnoga umnoga bića, koje tim ravna i da onda korigiraju svoj pogrješni svjetovni nazor. U takav bi dakle red spadala i svakidašnja i svudašnja čudesa. Bog bi dakle uzalud i bez svrhe pravio iznimke od prirodnoga zakona, i gotovo samo za zabavu ljudima, a to bi bilo neozbiljno i Njega nedostojno.

Imajući na pameti drugu zasadu vidimo, da bi i prava, ali svudašnja i svakidašnja čudesa, bila gotovo uvijek takove vrijednosti, kakove su vrijednosti i čudne stvari, koje se pripovijedaju s drugim religijama. Svudašnja čudesa ne bi se mogla u najviše slučajeva ni provjeriti sigurnim i stručnim svjedocima. Mnogo toga naime, gdje lakovjerni ljudi nalaze čudo, ili nije ništa ili se dade istumačiti sasvijem prirodnim načinom, obično vještinom, varkom, kao što to biva često u tolikim čudnovatim činima indijskih fakira. Pa ako se kadšto i u njihovim čudnovatim djelima i može da predmnijeva neka viša sila, lako se konstatira upliv davla, magije, a nijesu Božja djela niti imadu sigurno obilježje pravih čudesa. Nijesu to djela Božja, jer im se čine iz kurioziteta, zabave, dakle im ni svrha nije Boga dostojna, niti su im posljedica izvanredni trajni učinci, kao što je to kod pravih čudesa.

Pravo je čudo izvanredan, vidljiv, od Boga izveden događaj, mimo prirodnih zakona, sa svrhom svrhunaravnom. Čudo kao takav događaj može da se upozna. Dvije su oznake, po kojima možemo sigurno upoznati barem neka čudesa, a to je njihova veritas philosophica i veritas historica t. j. da se čudesni događaj dogodio uistinu mimo prirodnih zakona i da se uopće ustinu dogodio.

Filozofijska istina čuda je sigurna n. pr., ako u času i nenadano bude restauriran ili rekreiran jedan tjelesni organ: gnjiloća pluća, rak, polomljene kosti i t. d. bez sredstava ili sredstvima, koja po sebi nijesu nikako podobna, da to u momentu proizvedu: ozdravljenja u Lurdu prigodom procesije s oltarskim Sakramentom ili časovitom kupkom u lurdskoj vodi. Ta se filozofijska istina čuda razabire još iz okolnosti, naročito iz svrhe, poradi koje čudo biva. Svrha Bogom proizvedenih čudesnih događaja jest uvijek samo slava Božja i dobro duhovno i tjelesno bližnjega. Pravi dakle čudesni događaj treba da imade takav karakter, da promakne pravo i istinito vjersko i moralno dobro: jača vjera, promiče krepost, ljubav prema Bogu, čistoću, ljubav prema bližnjemu, požrtvovnost i t. d. Nije Boga dostojno, da se čudesnim događajem udovoljuje kuriozitetu, znatiželjnosti puka, taštoj slavi pojedinaca, niti da se u tu svrhu upotrebljuju sredstva blasfemna, ružna, smiješne formule i pripreme i t. d., niti je Boga dostojno da čudesa proizvode osobe ohole, lakoumne, tašte, nepobožne i t. d.

Historijska istina čuda traži, da bude čudesni događaj sigurnim svjedocima utvrđen. Čudo je naime vidljiv, sensibilan fakat, gdje treba samo zdravo oko i uho, pa ga može posvjedočiti učen i neuk, svaki vjere dostojan svjedok, kao što se posvjedočuju i drugi historijski događaji. Takovi su dakle vjere dostojni svjedoci potrebni, koji čin mogu da znadu, da ga raspoznaju i hoće da istinu kažu.

Protivnici čudesa vele, da su čudesa Isusova predaleko u prošlosti, da bi se na njima mogla uglaviti i filozofijska i historijska istina. Zato je Renan tražio čak i to (Vie de Jesus, intr.), da Krist dođe i da pred Pariškom Akademijom (Académie Française) uskrisi od mrtvih jednoga, dva, više njih, da se stvar može točno ispitati i kao čudo uglaviti. I gle, kao da je Bog htio da udovolji njegovom zahtjevu, podiže Lurdsku Akademiju upravo u to doba, kad je poricao svako čudo Renan i njegovi prijatelji, saradnici u razaranju svega, što je svrhunaravno: Spinoza, Paulus, Strauss, Feuerbach, Büchner, Max Müller, Töndall, Paulsen, Volkelt, Monegor, Siebeck, Schopenhauer i t. d. (Dr. A. Michelitsch, Elem. Apologeticae p. 254., 261.—262.). U to upravo doba, u doba najžešćega racionalizma, g. 1858. počinje cijeli neprestani niz čudesnih događaja u Lurdu, koji se ne dadu istumačiti ni sugestijom ni tobožnjim radioaktivitetom lurdske vode niti ikakovim prirodnim načinom. (Dr. P. Lončar, Apologetsko značenje Lurda, Luč 1927. br. 3.). Kao da je Bog htio da se naruga njihovomu racionalističkom filozofiranju, podiže Lurd, mjesto, gdje se može svim mogućim sigurnim znanstvenim aparatom isključiti svaka sumnja i uglaviti istina i filozofijska i historijska čudesnih događaja, koji se tamo događaju.

Već je 28. VII. 1858. odredio biskup tarbski i lurdski Laurencije komisiju, koja je sasvijem znanstveno imala da istraži događaje lurdske. Komisija je bila sastavljena od: profesora bogoslovlja, stručnjaka i profesora raznih grana znanosti: kemije fizike, geologije, liječnika, od svih koji su bili potrebni, da se ukloni svaka sumnja, neznanje i pristranost u spitivanju raznih događaja u povijesti lurdskoj. Točno je ispitala Bernardičina ukazanja i od mnogobrojnih događaja komisija je odabrala i ispitivala sedam čudesnih ozdravljenja, na prijedlog liječnika stručnjaka, i izjavila nakon stručnjački obavljena posla, da se ne mogu naravnim silama protumačiti, nego je tu neka viša, nadnaravna sila. A član te komisije, glasoviti liječnik, član montpellierskoga sveučilišta

profesor dr. Vergez je izjavio pred svoju smrt: »Istražujući najvjerodostojnije događaje, koji daleko sižu iznad svake znanosti i umjetnosti, ja sam vidio, ja sam pipao božansko djelo, čudo«. Ipak biskup nije ostao kod te presude komisije, nego je nakon tri godine dao ponovno ispitati spomenuta ozdravljenja, da vidi, jesu li trajna i onda tek 18. I. 1862. dopušta, da mogu vjernici tvrdo vjerovati događajima i objavama u masabjelskoj špilji kod Lurda, jer nose na sebi sve biljege istine. Ali opet svoj sud ponizno podlaže sudu sv. Oca Pape, koji je postavljen, da vlada cijelom Crkvom. (Dr. J. Bertrin, Kritička povijest. Rijeka 1908. p. 88.—93.).

No i danas imade Renana, koji na laku ruku vole nijekati prošle događaje, ruglu izvrgavaju sadašnje i rado dvoje o znanstvenom karakteru u njihovom istraživanju. Da se ludost dovede do apsurda, zato je g. 1883. podignut u Lurdu posebni znanstveni liječnički ured »Bureau medical des Constantations«, gdje se znanstveno istražuju čudesni događaji lurdski. U tom se uredu uzimaju u obzir u času postignuta, iznenadna ozdravljenja lurdska, samo onih ozdravljenika, koji se mogu da iskažu pismenim svjedodžbama o dugom liječenju i konačno o neizlječivosti bolesti, i to svjedodžbama od više liječnika, praktičnih, operatera, profesora medicinskih fakulteta. Ta svjedočanstva i bolesnici sami stoje često prije, a svakako poslije ozdravljenja na uvid, pretragu i konstataciju svakomu liječniku u uredu, i koji se svrati u ured. O ozdravljenju izdaju svjedodžbe opet liječnici, koji su se prije bavili s odnosnim ozdravljenikom. Sam ured proglašuje svako ozdravljenje tek nakon godinu dana na temelju ponovne konstatacije svega što se dogodilo.

Na stotine liječnika dolazi svake godine u Lurd. Ispituju, radioskopiraju, analiziraju, proučavaju bolesnike i njihova čudesna ozdravljenja. Dolaze iz svih zemalja, svakog mišljenja, sviju medicinskih fakulteta, koji vjeruju i koji ne vjeruju, svakog svjetovnog nazora i narodnosti; svima je sve otvoreno. Tu dakle može da bude i veritas philofophica i historia pojedinih čudesnih događaja izvan svake sumnje. Svaki može da lista protokole toga ureda i vidi metode istraživanja kod pojedinih ozdravljenika. Samo da spomenemo dva slučaja iz protokola.

1. U protokolu se nalazi zabilježeno ozdravljenje željezničkoga činovnika Gabrijela Gargana. Kod sudara vlakova 17. XII. 1899. nedaleko grada Angoulema izbačen je takovom silom s vlaka, da mu je polomljena ključna kost, posut ranama na rukama i nogama, donji dio tijela uzet, vanjski i nutarnji organi sasvim poremećeni, hrani se pomoću gumene cijevi. Leži dugo u angoulemskoj bolnici. Liječnici bolnice konstatiraju: sušenje mišica, gnojenje hrptenjače, krajni dijelovi nogu već gnjile, meso truli, on je prava ljudska lješina i nema mu spasa. 20. VIII. 1904. dolazi u Lurd i u času ozdravi, ustaje s nosiljke, ide za oltarskim Sakramentom u procesiji. Vode ga u liječnički ured, gdje 60 liječnika na čelu s predsjednikom ureda drom. Boissariem konstatira nadnaravno ozdravljenje. (Dr. Bertrin, l. c. p. 346.—373.). Otada svake godine dolazi u Lurd. Vidio sam ga u Lurdu 21. VIII. 1927., kako jak, zdrav stupa na čelu procesije narodnoga francuskoga hodočašća.

2. Dne 3. VIII. 1926. iznenada ozdravi u Lurdu od raka na želucu učiteljica Elizabeta Delot. Rodila se 9. VI. 1880. u Saint Martin les Boulogne (Pas de Calais). Godine 1924. osjeti prve boli i ide liječniku dr. Walloisu. On konstatuje znakove raka na želucu. Radioskopski se to isto konstatira u dva maha u laboratoriju dra Vernya i dra J. Cherfilsa u Boulogne sur Mer. Iznemogla,

ne prima više hrane. Konačno se odluči na operaciju, koju izvede vješti kirurg dr Gaston Honzel 28. XI. 1925. i konstatira također rak. Nakon nekoliko mjeseci bolest se vraća ne samo u potpunoj prijašnjoj žestini, nego ne prima više nikakove hrane, koža poprima žutu boju poput slame, noge nadute, u dvanaist mjeseci izgubila 14 kilograma. Dr. Wallois svjetuje, da si zavod pribavi drugu učiteljicu, jer mu se čini, da će Delot preživjeti još najviše 3 mjeseca. U Lurdu je ozdravila nenadano uronjena u piscinu 1. VIII. 1926. Njezino ozdravljenje konstatiraju u uredu: dr. Pourtal iz Marseilla, dr. Pecö iz Calaisa, dr. Delvaller iz Courriesa les Mines, dr. Lefebre iz Roquetoirea, dr. Barbier iz Blaina, dr Gali iz Pariza uz predsjednika ureda. Ona jede odmah isti dan i dalje poslije ozdravljenja: kuhana jaja, meso i drugu tvrdu hranu i oporavlja se u 3 dana za 3 kilograma. Njezino ozdravljenje prate kod kuće liječnici, koji su je prije liječili i daju joj svjedodžbe o tom. Nakon godinu dana vraća se u Lurd, 13 klg. teža. Njezino stalno zdravlje konstatira u uredu 8 liječnika. Trojica, koji su bili u uredu kod njezinog ozdravljenja: dr. Pourtal, Pley, Delvaller i još pet drugih: dr. Petitpiere iz Höèresa, dr. Clement iz Marseillea, dr. Le Roy iz Calaisa, dr. Laigle iz Vendin le Vieila, dr. Verbelen iz Termondea (Belgija). Sada tek 6. VIII. 1927. oglašuje definitivno njezino čudesno ozdravljenje privremeni predsjednik ureda za konstatacije dr Abadie Bayro. (Annales de Notre Dame de Lourdes, 60 année, No 6. 1927.).

Čudesa dakle lurdska, ispitana, konstatirana i registrirana u uredu za konstatacije, po sadašnjem stanju medicinske znanosti, jesu događaji takovim znanstvenim aparatom dokazani, da im se pametan i objektivan čovjek ne može protiviti. Istinitost njihovu potvrduju najjači svjedoci, što ih ljudsko uvjerenje može da želi. A po njihovom svjedočanstvu i f a k a t, koji se dogodio i n a č i n, kojima se dogodio dokazuje, da čudesni događaj nadilazi prirodne sile. Oni nose dapače na sebi i svrhunaravni karakter i po tom, što nadilaze prirodne sile i po tom, što de facto silno promiču vjersko uvjerenje i vjerski moralni život tolikih katolika, a obraćenje mnogih nevjernika; naročito snažno promiču poštivanje Matere Božje. Ipak ne idu, u svojoj dokaznoj moći, u red evandeoskih čudesa, jer nijesu tu izričito zato, da potvrduju objavu Božju, niti se na njih ne poziv|je Krist, kao što se pozivao na svoja čudesa, da potvrdi svoje božansko poslanje, niti Crkva njima ne potvrđuje svoje poslanje. Dapače se njima ne dokazuje ni vjerska istina o Bezgrješnom Začeću bl. Dj. Marije, koja je objavljena s ostalim objavljenim istinama, a proglašena dogmom 1854. god., dakle 4 godine prije lurdskih događaja. Zato nitko ne mora da vjeruje u lurdske događaje, niti će da propane samo poradi toga, što bi ih zabacivao.

Rekli smo, da ozbiljan, razborit i objektivan čovjek ne može tako lako da ih zabaci, a naročito jedan katolik ne će da ih potcijenjuje, nego barem da se osloni na sud Crkve. Crkva doduše ne običava istinitost takovih događaja oficijelno i svečano potvrditi. Ali je o ovima indirekte rekla svoj sud, kad je primila na znanje unaprijed pastirsko pismo biskupa Laurencija od 18. I. 1862. o ovim događajima. Biskup je naime na temelju zaključka spomenute komisije, koji opet bazira na rezultatima proučavanja Bernardičinih ukazanja i onih sedam napomenutih čudesnih ozdravljenja, među ostalima rekao u tom pismu ovo: »Bez grieha Začeta Djevica i Majka Božja Marija uistinu se ukazala 11. veljače 1858. godine i potom još sedamnaest puta djetetu Bernardici Subiru u masabjelskoj spilji nedaleko grada Lurda. Ova ukazanja nose na sebi

sve znakove istine i vjernici s pravom mogu da vjeruju u njih. Zato se dopušta u biskupiji štovanje Naše drage Gospe Lurdske. Ovaj sud se ponizno podvrgava odluci Namjesnika Kristova, Pape!« (Dr P. Lončar, Lurdska ukazanja, Zagreb, 1927. p. 69.).

Ni to nije sve. Još da spomenemo samo najvažnije. Vrhovni je glavar Crkve Leo XIII., prigodom 25-godišnjice lurdskih ukazanja, podijelio oproste jednake jubilejskima, zatim je, na molbu mnogih biskupa, uveo svečanu svetkovinu, posebni oficij u brevijaru i Misu u misalu, sve pod naslovom Ukazanja bezgrješna začete bl. Djevice Marije. Pijo X. je protegnuo tu svetkovinu na cijelu Crkvu i t. d. (Breviarium romanum, p. hiem. p. 645.—647. 1925.).

Dakle barem istinitost ukazanja Bernardičinih i istinitost onih sedam lurdskih čudesnih ozdravljenja, na kojima počiva sud i odobrenje Crkve, može da se sigurno brani crkvenim ugledom, premda i ta imadu prema enciklici Pija X. samo ljudski ugled i vjeru, i ne stežu ljudsku slobodu. Ostala jednaka lurdska čudesa, koja još nijesu doduše od Crkve ispitana i odobrena, uživaju ipak ljudsku najpotpuniju sigurnost i ugled poradi svojih strogo znanstveno utvrđenih nadprirodnih obilježja, pa se njima može s jednakom sigurnošću nastupati u pobijanju racionalizma i dokazivanju svrhunaravnoga reda.

Niti čudesa Isusova nijesu bila jedini dokaz za Njegovo božansko poslanje, nego samo najpodesniji i sjetilnom čovjeku najpristupačniji. Isus je svoju misiju dokazivao još i: proroštvima, svetim svojim životom i svojom uzvišenom, stalnom i neprevarljivom naukom. Tako će i u Njegovoj Crkvi, koja je život Njegov, prava čudesa, a napose lurdska čudesa, biti uvijek najpristupačniji argumenti sensibilnom čovjeku, a s njima zajedno proroštva Kristova o njenom trajanju do vijeka, sveti život njezin i njezinih vjernika, uzvišenost i neoborivost nauke Kristove, u njoj pohranjene i naučavane, ostat će do vijeka peremptorni dokazi za njezinu božansku misiju.

SANJE

Na prolazu noć je mrtvo džbunje
zaodjela nečujno sa tamom,
čupave i raskuštrane vrbe
ošinula svojim crnim pramom ...

Tako vječno na prolazu čini,
kad se nebom prospu jata žuta:
— sklapa djeci male trudne vjeđe,
tamu smješta udno svakog kuta.

A mi plahim okom pratimo je,
gdje uvire u daljinu crnu,
i s sanjama igramo se toplim,
dok nam kao ptice ne otprnu.

Noć na selu ili mjesečina čežnja.
Utihnu šapat i vjetar sred granja,
tek zvijezde trepere strasno i živo,
a sjena se k stablu stidno priklanja,
da blijedi je mjesec ne bi cjelivo ...

I on joj se tad ulagivati stane
potapka krošnju, da makne se s puta,
a kad je još više privukla grane,
od srdžbe je svijetla rigao žuta,

a onda se smrknut za oblak zavuko,
kao da više za sjenu ne mari ...
Za stajom je prestao lajati ćuko,
a selom su prošli ljudi — stražari.

STJEPAN HRASTOVEC

I. J. Lendić:

POVENULI CVJETOVI

Silno je volio svoju malu sestru Suzanu. Ona mu je bila sva radost, sav smijeh, jedini drug. Jer se svak njega klonuo. Svakoga je strašio njegov kašalj. A to je njega bolilo.

U prsa mu se zakopalo nešto što ga je peklo, što mu je grizlo život. Osjećao je da će brzo poći sklopljenih očiju, smiren, blijeda lica onamo, gdje se smije tako mirno, bezbrižno i dugo, da će k ocu, koji je umro prije pet godina. Još ga se sjeća. Bilo mu je tek deset godina, kad su ga ljudi iznosili iz kuće i dok je župnik šaptao latinske molitve.

Devet mjeseci iza toga rodila mu je mati posmrče, malu sestru Suzanu, jedinu njegovu utjehu, jedini razgovor svoj.

Rano je počeo da zazire od ljudi, jer su se oni nekako čudno i zlobno turali laktima, kad je on mimo njih prolazio, a zatim bi ga pratio još dugo njihov porugljivi smijeh, koji bi ga upekao u dno duše, pak zato nije htio niti da se sretne s njima. Zato je povazdan čuvao svoju malu sestru Suzanu.

A lijepa je bila. Bijele puti, modre oči, plave kose. On je i zvao mala blondica.

Ali ipak one riječi, što su ih šaptali ljudi iza njega, posijale su mu sumnju i nemir u duši. O Bože! kako je bila teška ta sumnja. Ona bi sve rušila u njegovoj duši, zato su njegove oči bile svaki dan to šutljivije, a njegovo lice blijeđe.

Pa i danas ga to mori. Sjedi na prekuću pa zuri u pločnik i misli.

Došla mu je neka grozna misao na pamet i tako se stresao. Ta morao je da sumnja o njima o materi, o svojoj maloj blondinci.

Baš tada dotrči mala Suzana. Bilo joj je četiri godine i zatepa: — Brajko, brajko!

I kao da je donijela sobom svu bezazlenost, svu svježinu večeri. Ali kad vidi brata snuždena, namrgodena — utihne.

Dopuze se zatim polako, polako do njegova koljena, pak onda baci glavicu natrag, pogleda ravno u njegovo lice, koje je bio oborio k zemlji i šapne bojažljivo ko veliko čeljade, koje razumije njegovu bol:

— Brajko!

Njegovo se je lice razblažilo. Uspravi je i privine dijete na grudi.

II.

Sjedi i misli sumorne misli, dok mu je sestra spavala, a mati pošla u obližnje selo po neki posao...

— Dobra je ona meni, dobra. Voli me, kako može mati da voli sina.

I sada mu u duši zasja slika:

Bilo je u ratu — sjeća se ko sad. On je bio gladan. Mati nije imala ništa da mu dade. On je plakao. Mati izađe odjednom iz kuće, a on se rasplače još više... Pogleda je. Pošla je u susjede, koja je ponudi kafom i komadom kruha. Susjeda se okrene, a ona brzo sakrije onaj komad kruha u njedra, da ga njemu donese.

— Dobra je ona meni, ona mene voli. A zašto je ljudi preziru? Računaju: Povila je devet mjeseci nakon smrti muža!

— Oh Bože! Ti možeš sve, odbaci mi ove zle sumnje i misli. Gospode ovo je zao duh, koji me muči! Duboko uzdahne.

Ali taj je uzdah bio predubok. Njegova se bolesna pluća uskomešaše. Zaboli ga ljuto, kao da ga neko nožem ubode u desnoj strani pluća, najprije sprijeda ispod pazuha, zatim ga probode do leđa i napokon mu dođe do sredine prsiju. Tu zavrti još jače. Uhvati se rukom za krsa i provali u žestok kašalj. Nešto ga žigne u lijevoj strani čela ko vatra. Pred očima mu zablijedi siva i vruća maglica. Usta su mu puna. Pljune. Izbacio je krv. Smuti mu se i klone na »pižul« na prekuću.

U to zaplače mala Suzana, koja se očito probudila od bratova kašlja. Digne se sa »pižula« i uspe se teška koraka do sestrinske sobe.

Mala je Suzana već sjedila na svom jastučiću i kad je vidjela brata, umiri se i zapljesne ručicama. On postane časak i pogleda svoju malu sestru. U jedan ga čas proburaze sve boli... Najprije onaj smijeh ljudi, pa sumnja, ona kora kruha iz materinskih njedara, pak bol u grudima i ona krv što je maio prije izbacio. I bilo mu je u taj čas neizmjerno žao svoje male blondice, neizmjerno žao. To je bio čas, samo čas, a onda se baci na posteljicu, uroni glavu u jastuke do male Suzane, koja je sjedila i zaplače najprije tiho, pak sve glasnije...

Mala je Suzana prpala ručicama po njegovoj crnoj kosi...

Zatim je počela da ga gladi kao mačku, kad joj mati zabrani da je tuče i tepala je polako:

— Nete tebe, brajko, niko! Nete tebe... Nete te!

— Sinko, što ti je zaboga — zavikne preplašeno mati, koja je taj čas stupila u sobu... Jesi li bolestan?... Što ti je lijepi moj sine, kaži svojoj materi, što ti je?...

On se uspravi, pogleda je pogledom punim suza.

— Ne pitaj me, mati!... Tako ti Boga, ne pitaj me!

Zatim odtetura u svoju sobu, baci se na krevet i pokrije lice rukama...

III.

Približila se jesen.

Masline se zelene ko i prije, krcate masna ploda. Isto tako bori i čempresi. Ne bi se ni znalo za jesen, da nema žuta lišća na praskama, mjendelima i murvama što čekaju prvu buru da ih otrese... Teško je bilo u kući na kraju mjesta. Mala se je Suzana razbolila, i njezin je brat stao do njezine posteljice po čitav dan i kasno do u noć, jer ona mu je bila sve i razgovor i jedini drug.

Zato je molio Boga za njezino ozdravljenje. Molio je kasno u krevetu za besanih noćiju, molio je Boga da napravi čudo...

Bio je željan da vidi posmijeh na blijedim usnama svoje blondice. I tako se je večeras zaželio njezina smijeha, djetinjskoga i naivnog smijeha.

— Da znaš, mati, nešto bi želio da se naša Suzana nasmije, — lane on nekako iz tiha.

— Jedan začuđeni ispaćeni pogled.

— A eto želio bih!...

Njemu se činilo, kad bi vidio smiješak male Suzane, da bi vidio sunce, kô da bi vidio zdravlje što se smije sa njezinih malih usnica, jer bi znao da joj je lakše kad se smije.

Čežnja je u njemu silno rasla, a ta je čežnja bila lijepa, naivna i dobra. I otresao je od želje crnim pramovima kose, utapljajući u tome sve.

Maloj se je bolesnici ta promjena tako svidila, da se je nasmijala. On zatrese još jače, a ona se iznova nasmije...

Njemu je bilo da poludi od radosti, ali samo dode polako i poljubi je tiho u čelo.

— Čuješ, sine, ti si slab. Hajde, drago moje, lezi...

Nije mogo da zaspi još dugo, mislio je na onaj posmijeh i šaptao je: Bože, uzmi mene, ali Suzanu ostavi za utjehu mojoj materi. Dopusti da ja zadovoljim za sve s mojom smrću.

Usnuo je sa sretnim posmijehom na blijedom licu.

IV.

Padaju puste jesenske kiše kasne jeseni. Bura je davno otresla lišće sa prokislih grana praske na prekuću...

A sada je bilo još tužnije u kući na kraju mjesta. Mala je Suzana ozdravila, ali je njezin brat ležao shrvan u krevetu u posljednom stadiju svoje bolesti.

Nitko nije htio da zađe u kuću na kraju mjesta. Svak se je bojao bolesti, koja je u njoj savila gnijezdo. A mati je znala, zašto joj sin rano umire pa je i ona zazirala od svijeta.

— Čuj mati, osjećam da ću umrijeti brzo. Ali molim te ne plači. Sve mi nešto kaže, da ćeš ti biti sa Suzanom sretna, jer ako je bilo kakvo proklestvo na ovoj kući, to ga dižem ja s mojom smrću... da mati, kô Isukrst na križu.

Stanka puna mučne šutnje i majčinih suza.

— Dovedi mi Suzanu... još jednom... brzo mati, brzo...

Mala Suzana je sa začuđenjem gledala zaplakanu mater i iznemoglog brata.

— Bobom brajko — šapne mala Suzana i poljubi ga...

Smuti mu se... Bože, da mi se isplakat pa da nestane klupka iz grudi. A ovako osjećao je da mu se život gasi. — Spopala ga je beskrajna slabost i iznemoglost.

— Mati. Suzana će zaboraviti mene, a ti ćeš joj kad naraste reći, da je imala brata, koji ju je više volio nego sebe. Hoćeš li? Njegov glas nije bio nego isprekidano šaptanje.

— A ti, mati, oprosti za one sumnje. Ne, nijesam kriv. Oprosti. Znaš, mati, ona kora kruha — iz njedara.

Trzaj. Uzdah, hladni mir.

Mati zavapi strahovito, ko malo dijete.

A mala se Suzana prestraši pa i ona zaplače. Njezina je djetinja duša slutila da se nešto strašna dogodilo.

DVA VEČERNJA SONETA

I.

Gledam, kako zvijezda u večeri kasne
od dragosti jedna pribjeguje drugoj.
Gledam, kako cvijeće po livadi dugoj
grli se i sklapa i ko u san gasne...

Gledam, kako grane kao ruke strasne
u aleji mirnoj miluju se, draže,
kako suncokreti, te počasne straže
u oči se ljube velike i krasne.

— Mene nešto muti u sunčane dane,
mene nešto stišće, kada večer pane,
kada slavuj počme svoj ljubavni poj,

kada potok nađe negdje uvor svoj.
Mene nešto mami, od milja me zove.
O, da mi je poći jošte noći ove!

II.

Mene noćas zove daljina i znanje
o nečijoj ruci, što trepti i maše
o sanjarskoj duši, što sve snove naše
u povjesmo mota sve bjelje i tanje...

Mene noćas zove drhtanje derdana,
miris jednom davno raspletene kose,
mene noćas zovu i prose me, prose
latice sa ruža, listići sa grana.

Već glasnici čudni doletješe k meni
i mrse mi kosu, po licu me ljube,
s očiju mi snose sivi pokrov sneni

pa se opet nekud samo za čas gube...
— Jesu li to, draga, sve tvoje poruke,
jesu l' ti se u noć utopile ruke?...

ANTUN ŠENDA

DVA MALA SONETA

Sestri Katjoški.

I.

Male sestre zvijezde,
tko vas svu noć broji?
Tko oblake kroji,
što preko vas jezde?

Njišete se zvijezde
o srebrenim žicam...
— Padate li k pticam,
što se slatko gnijezde.

Sletite li k njima
u noćnome sjaju? —
— Svu noć vam po gaju

slavuj pjesme sklada...
— A kad rosa pada,
koliko vas ima!

II.

Oj mjeseče, kuda
po svu noć se klatiš?
— Zvijezdam vrijeme kratiš
kao dvorska luda.

Znaš li, kud vrluda
jablanova sjena?
Znaš li, da mi zjena
prepuna je čuda?

— Sjene svih stabala
hoće da te vide,
al' se jadne stide...

pa se svu noć kriju...
A stabla se smiju...
na njih srma pala.

ANTUN ŠENDA

Josip Zidarić

SOCIJALNE I STALIŠKE PRILIKE U HRVATA

II. Naš malogradanski život

a) Historijski uvod.

Kad su se slavenski preci Hrvata naselili na Balkanskom poluotoku, nijesu osnivali gradova. Živjeli su na selima. Bavili su se ratarskim radom i gojili su stoku i pčele. Zacijelo su se zanatom bavili tek gdjekoji ljudi u zadrugama. Poznavali su željezo, mjed (bakar), olovo, srebro i zlato. Pravili su sjekire, pile, dlijeta, klijcšta i noževe. Dubli su korita i tesali duge za bačve i badnje i pravili su obruče. Pleli su koševe, kotarice, sita i rešeta. Žene su tkale platno i sukno za haljine. Još su pravili i kožuhe, klobuke i kape, crevlje i opanke. Kovali su potkove i pravili su lonce od gline i kotlove od mjedi.

Za velike seobe naroda prije 15—16 stotina godina, propala su zacijelo sva naselja, što su u sjevernim hrvatskim stranama potjecala iz rimskoga ili keltskoga ili ilirskoga vremena. Zaključujemo, da je tako bilo stoga, što se po ravnicama stare Panonske Hrvatske ili »Slovinske zemlje« sačuvalo tek gdjekoje topografsko ime iz rimskoga doba. Od imena grada Siscije načiniše Hrvati ime Sisak. (Latinski se »Siscia« izgovaralo kao Siskia). Od imena grada Sirmija (lat. Sirmium) prozva se cio kraj Srijemom. Gdje je danas Slavonski Brod, bio je rimski grad Marsonia. Još se danas neka močvara kod Broda zove Mrsunja i svojim nas imenom potsjeća na rimski naziv grada.

U krškim krajevima, što su ih zauzela slavenska plemena, ostalo je dosta predašnjih stanovnika. To su bili ponajviše potomci starih Ilira. Ne znamo točno, jesu li već svi ti Iliri naučili govoriti latinski jezik za rimske vlasti. Možda su po zabitnim brdinama znali govoriti starim ilirskim jezikom još i onda, kad su ovamo došli Hrvati. Od tih starijih stanovnika naučili su i Hrvati imena mjestima, gorama, rijekama itd. Samo su se topografska imena promijenila prema glasovnim zakonima hrvatskoga jezika (primjerice: Albona = Labin, Flanona = Plomin, Senia = Senj, Vegium = Bag, Varvaria = Bribir, Scardona= Skradin itd.)

Slavenska plemena nijesu mogla zauzeti rimskih (bizantskih) gradova Zadra, Trogira ni Kotora na kopnu. Rimski su se bjegunci iz grada Salone uselili u Dioklecijanovu palaču i osnovali su Split. Bjegunci iz rimskoga grada Epidaura (Cavtata) i neki bjegunci iz Salone osnovali su Dubrovnik (Ragusium).

U tih 5 gradova i na nekojim otocima ostali su stari romanski stanovnici. Oni su bili podrijetlom Grci, Iliri i Rimljani. Za rimske su vlasti svi naučili latinski jezik.

Pomalo se taj latinski jezik bizantske Dalmacije promijenio u zasebni dalmatinski romanski jezik. Njime su govorili još dugo vremena u tim dalmatinskim gradovima, kao i onda, kad su Zadar, Trogir, Split i otoci postali integralnim dijelom hrvatske države.

Ipak je u te gradove pomalo prodirao hrvatski jezik. Nestalo je staroga romanskoga jezika. Čini se, da se najdulje sačuvao na otoku Krku. Za mletačke vlade uvukao se u dalmatinske gradove talijanski jezik (naročito mletački dijalekt).

Po svoj preostaloj zemlji u Kršu brzo su se preostali stariji stanovnici slavizirali i pomiješali sa Slovenima. U tipu stanovnika Krša još se i danas vide jaki tragovi te asimilacije. Tako je nastao tip »dinarske rase«.

U romanskim dalmatinskim gradovima bavili su se građani obrtom i trgovinom.

Pomalo su se i Hrvati skupljali u veća naselja, i nastali su hrvatski gradovi: Nin, Šibenik, Biograd, Knin itd. Tu se razvila i zasebna starohrvatska gradevna umjetnost.

Čini se, da naši slavenski preci nijesu imali talenta za trgovinu. Negdje za Arpadovaca i Anžuvinaca i poslije došli su k nama u dinarske strane novi »Vlasi«. To bijahu zacijelo ljudi istoga roda, od kojega su potekli i današnji Makedonski Rumunji ili Cincari. Gojili su velika stada stoke. Prodavali su »vlaški sir« i trgovali prenoseći tovare robe od jednoga mjesta na drugo. U našim su krajevima bili katoličke vjere. Pomalo su se sasvim asimilirali s Hrvatima. Pače su gdjekoje vlaške porodice Hrvati primili medu svoje prastaro plemstvo.

Sasvim je drugačije bilo u sjevernim hrvatskim stranama t. j. u »Panonskoj Hrvatskoj« ili »Slovinskoj zemlji«. Tu su propala stara rimska naselja. Jedva ako se po zabitnim gorama sačuvalo štogod starijih stanovnika keltskoga podrijetla. Tek su dva kraja ponešto zaklonjena gorama: Hrvatsko Zagorje i Požeška kotlina. Već smo prošle godine spomenuli u »Luči«, da se u Zagoraca vide neke psihološke osebine alpinske rase, kojoj pripadahu niži keltski slojevi. Vilim je Korajacopisao Šijake u »Auverguanskim senatorima«. Možda šijačka psiha ne potsjeća tek po slučaju na francusku Auvergne-u, gdje se sačuvao najčišći fizički i psihološki keltski tip alpinske rase premda je ondje već davno nestalo keltskoga jezika.

U sjevernim hrvatskim krajevima kao da ipak stanuju čišći slavenski potomci s jače istaknutim dobrim i lošim stranama slavenskoga karaktera nego li se to vidi u dinarskim krajevima.

U tim su se stranama stali dizati gradovi istom za Arpadovaca. (Iz doba narodnih vladara znamo samo za Sisak). Kad je ugarski kralj Ladislav Sveti »stekao« Hrvatsku kao brat Jelene Lijepe, udovice kralja Dmitra Zvonimira, osnovao je u Zagrebu biskupiju za sjeverne hrvatske strane. To je bilo potkraj 11. stoljeća.

U rimsko je doba blizu današnjega Zagreba bio na desnoj obali Save rimski municipij Andautonia. Danas je na tom mjestu selo Ščitarjevo. Zacijelo je na lijevoj obali Save bilo rimsko selo (vicus), koje je pripadalo municipiju. Na gradskom su teritoriju našli rimskih novaca i fragment statue. Možda je štogod latinskih stanovnika ostalo na tome mjestu još i onda, kad su došli Sloveni. Najstariji se dio Zagreba već u XII. vijeku zvao »vicus Latinorum« t. j. latinsko (romansko) selo. Danas je to Vlaška ili Laška ulica. Osim toga potsjeća nas na Romane i Laščina i potok Laščinščak. Pokraj tih preostalih Romana stanovali su Sloveni. Zacijelo su svoje naselje ogradili nasipom (slov. »greb«). Odatle je poteklo ime Zagreb (t. j. za-greb[om]).

Ugarsko-hrvatski kraljevi roda Arpadova zvali su strance plemiće i građane, da se sele u Ugarsku i Hrvatsku.

U drugoj polovini 10. vijeka bilo je osnovano »Sveto rimsko carstvo njemačkoga naroda«. Pripadala mu je srednja Evropa s Italijom i istočnim

krajevima današnje Francuske. Od slavenskih zemalja bile su u tom državnom sklopu češke i slovenske zemlje i krajevi baltičko-polapskih Slovena.

Na istoku i jugoistoku Evrope bile su pravoslavne ruske, bugarske, srpske i bizantske (grčke) zemlje.

Između njemačke srednje Evrope i pravoslavne istočne i jugoistočne Evrope protezao se od Jadranskoga do Baltičkoga mora pojas zemalja, koje su bile katoličke, a činilo se isprva, kao da će Nijemci i nad njima proširiti svoju vrhovnu vlast.

To su zemlje bile: 1. Hrvatska, 2. Ugarska, 3. Poljska i 4. Litva.

Te su zemlje imale analogne kulturne i socijalne prilike, jer su imale analogni geografski položaj u Evropi. Bile su izvrgnute jednakom kulturnom utjecaju (njemačkom). Izuzetak je samo Hrvatska. Tu se pojavio kulturni dualizam između panonskih i dalmatinskih (t. j. dinarskih) strana.

Na jugu toga pojasa vladali su primorskim jadranskim gradovima i nekojim otocima isprva Bizantinci. Onda su tim teritorijem zavladali hrvatski vladari. Nato su se kroz nekoliko stoljeća borili Mlečani i hrvatski odnosno ugarsko-hrvatski kraljevi, tko će biti gospodar jadranskoga primorja.

U 15. stoljeću osvojiše Mlečani pomalo sve hrvatsko primorje i otoke. Sav teritorij, što su ga zauzeli, prozvaše Dalmacijom. Hrvatima ostade samo siromašno primorje od Trsata do sadašnje sjeverne Dalmacije.

Na sjeveru na Baltičkom moru Nijemci su pokorili slavenska plemena, što su stanovala od Labe do Visle: Obodrite, Ljutice i Pomorane. Ti su se Slaveni kroz više stoljeća pomalo germanizirali. Pomorana je još nešto preostalo. To su Kašubi ili Slovinci. Stanuju u današnjem poljskom koridoru, što vodi do Baltičkoga mora. Na istoku od Visle stanovalo je pleme Prusi, srodno Litavcima i Latišima. Pruse je pokorio njemački križarski red. U zemlju su dolazili njemački vitezovi križari i građani. Pomalo su se i Prusi germanizirali, ali je od njih poteklo ime najvećoj zemlji njemačke države: Prusiji.

Na istoku od Prusa življahu Litavci u zemlji dosta šumovitoj i barovitoj. Njemački su Križari udarali velikom silom na Litavce, koji su se očajno branili upravo nečuvenom hrabrosti.

Povod, da se udara na Pruse, a poslije na Litavce, bijaše taj, što su to bili poganski narodi. Potkraj 14. stoljeća pokrsti se litavski veliki knez Jagiello primivši katoličku vjeru i uze za ženu Jadvigu kćer ugarsko-hrvatskoga kralja Ludovika I. Velikoga. Jadviga je dobila kraljevinu Poljsku kao baštinu. Sad je nastala personalna unija između Litve i Poljske.

Na sjeveru se je s Litvom dogodilo isto, što i s Hrvatskom na jugu. Centar političkoga, državnoga, kulturnoga i diplomatskoga života Litve i Poljske bijaše u samoj Poljskoj, gdje je bila kraljeva prijestolnica. Zato je Litva bar u internacionalnim odnosima prestala vrijediti kao samostalni faktor. Državna zajednica s Poljskom postojala je sve uža. U 16. stoljeću stvorili su »Ljubljinsku uniju«. Litvu su najposlije smatrali samo za zemlju pridruženu Poljskoj. Od državne zajednice imali su Poljaci svakako više koristi nego li Litavci. Poljaci su bili u povoljnijem položaju. Litavski su se plemići i velikaši pomalo polonizirali. Postali su zanešeni poljski patrioti. Nijesu marili za preporod litavskoga naroda i jezika u početku 19. vijeka, kad se započinjao moderni nacionalizam.

Isto je tako u ugarsko-hrvatskoj državnoj zajednici Hrvatska stala sve manje vrijediti kao samostalni internacionalni politički faktor. Diplomatski i

politički centar bijaše u Ugarskoj, a poslije u Beču. Hrvatsku su pomalo stali smatrati kao pridruženi dio Hungarije, premda su Hrvati kroz stoljeća naglašivali svoje pravo na samostalan državni život.

Kao što su na jugu Mlečani odbili ugarsko-hrvatsku državnu zajednicu od Jadranskoga mora (izuzevši malo primorja), tako su na sjeveru Nijemci odbili poljsko-litavsku državnu zajednicu od Baltičkoga mora.

Istina je, Poljska je otela njemačkom križarskom redu primorje Zapadne Prusije s Gdanskim, ali su u tim krajevima zapravo gospodarili njemački plemići i njemački građani. Litavce su Nijemci sasvim odbili od mora, jer je usko primorje oko Klajpede (Memela) pripadalo Istočnoj Prusiji.

Na sjeveru od Litve bile su baltičke pokrajine: Kuronska, Livonska i Estonska. Ime su dobile od triju naroda finskoga (mongolskoga) roda. Kuronaca, Livonaca i Estonaca. Kuronaca je nestalo, a Livoncima se zovu finski ostaci na sjevernom rtu Kuronske, premda se ne zna, nijesu li to preostali Kuronci, što su primili livonsko ime. U pravoj Livonskoj nestalo je u 19. vijeku livonskoga jezika. Livonce su asimilirali Latiši, srodnici Litavaca i Estonci, koji su finskoga roda. Te je krajeve još u početku 13. stoljeća pokorio drugi njemački viteški red, što se zvao »mačevnim redom« (Schwertorden). Tako su ti narodići primili katoličku vjeru. Ali se u te krajeve doselilo mnogo njemačkih plemića i građana. Kad je nastala Luterova reformacija, prešla je Istočna Prusija, Kuronska, Livonska i Estonska na protestantsku vjeru. Poljska je neko vrijeme vladala Kuronskom, onda su tu zemljicu preoteli Švedi, a poslije su Rusi zauzeli baltičke pokrajine.

Svjetski je rat donio Litavcima, Latišima i Estoncima slobodu. Danas oni imaju samostalne republike. Time su se zacijelo stali oslobađavati od njemačke prevlasti u kulturnom i socijalnom životu.

Poljski su vladari pozivali njemačke trgovce i obrtnike u Poljsku, a ugarsko-hrvatski su ih vladari zvali u Ugarsku i Hrvatsku. Poljski i ugarski gradovi bijahu u srednjem vijeku puni Nijemaca, kojima su kraljevi dali velike privilegije.

Što se tiče hrvatskih krajeva, njemački su se građani selili samo u ravne i rodne panonske strane, što su od 13. stoljeća pripadale zasebnoj banovini »Slavoniji«. Te su strance zvali »gostima« (hospites).

U 13. vijeku dobila su nekoja »slavonska« mjesta svoje privilegije: Gradec (današnji »Gornji grad« u Zagrebu), Varaždin, Križevci, Petrinja itd. Poslije su kroz sedam stoljeća nastala u nas i druga trgovišta i gradovi.

Pomalo su kroz stoljeća dolazili u hrvatske panonske krajeve njemački trgovci i obrtnici. Nije ih dolazilo mnogo, jer su hrvatski krajevi bili siromašniji od ugarskih i poljskih. Koliko li smo samo stradali od Turaka!

Ali u onaj čas, kad je prestao hrvatski feudalizam, pomalo je ekonomska, socijalna i kulturna snaga hrvatska pripala potomcima tih asimiliranih ili napola asimiliranih stranaca. Oni su postajali Hrvati po jeziku i po težnjama u politici, ali su se instinktivno makar i nesvijesno osjećali kao zasebni rasni i socijalni elemenat, drugčiji nego li je plemstvo i puk.

Slične su prilike bile na cijelom prelaznom području između katoličkoga i protestantskoga evropskoga zapada i pravoslavnoga i muslimanskoga evropskoga istoka i jugoistoka. Zato su krajevi od Finskoga zaliva do Dinarskoga sistema donekle jedinstveno kulturno područje. U gradovima centralnih zemalja toga područja (u Ugarskoj i Poljskoj) naselilo se toliko Židova, da su gotovo

zavladali javnim životom. Oni su kao zasebni rasni, vjerski i socijalni elemenat još pojačali opreku između grada i sela. Tako smo donekle promotrili, kako se u nas razvijao građanski stalež u historiji i potražili smo analogiju u drugih naroda.

Drugiput ćemo promotriti sadašnje prilike toga staleža.

Dr. Ivo Koprić:

KOJE ZVANJE DA ODABEREM?

Liječnik.

Nur ein guter Mensch kann ein guter Arzt sein.
Nothnagel.

Promatranje i proučavanje prirode je sjegurno najzanimljivija skupina među znanostima, a promatranje i študiranje ljudske naravi u normalnom stanju, pa onda u svim mogućim varijacijama patološkog stadija, a to je medicina, znanost je, koja zanima i privlači svakoga čovjeka. Zato nije čudo, da su naročito u poratno doba, otkada je u našoj domovini na trima medicinskim fakultetima omogućen študij, mase sveučilištaraca počele študirati medicinu.

Kad mladi medicinar u anatomskoj dvorani za seciranje prvi put sam na lješini ispreparira sve mišiće, žilje i živce do njihovih najtanjih niti; pa onda na vježbama iz fiziologije prvi put pod mikroskopom vidi u živom žabjem jeziku, kako se u prefinim prozirnim žilicama pojedina krvna tjelešca žure i natječu kao na utrci, koje će prije vršku tog tanahnog jezika podati hranu, onda već on zavoli studij medicine svom dušom.

A kada medicinar na študiju interne medicine u kasnijim semestrima sjedi uz bolesničku postelju pomno opažajući simptome na bolesniku, te pomoću svoga teoretskog znanja i stečenog iskustva i pomoću bezbroj pretraga svih mogućih sokova i izlučina bolesnikovih konačno sam ustanovi zamršenu diagnozu; ili kad na kirurgiji u operacionoj dvorani vidi svog profesora, kako jednom vještom katkada mučnom i opasnom operacijom riješi bolesnika svih muka ili mu šta više spasi život, onda se on potpuno i gorljivo predaje dalnjem študiju i postaje oduševljeni poklonik svoje struke.

A kada sa diplomom u džepu kao gotov liječnik u bolnici na praksi vršeći sam noćnu službu nad stotinama bolesnika bude pozvan da pomogne pacijentu bilo s kakvim zahvatom, bilo s injekcijom, koja ublažuje nesnosne bolove i vidi u zahvalnim, umornim pogledima bolesnikovim, kako je sa malo rada mnogo dobra učinio, onda ga njegovo zvanje ispunjava s velikim zadovoljstvom.

Kada pak mladi liječnik prvi put sam izvede uspješnu operaciju i vidi efekat svoga rada; ili kad kod narkoze kapajući eter i kloroform u masku na licu pacijenta zna, da je život toga čovjeka u njegovim rukama, te da o njegovoj savjesnosti i spremi ovisi, hoće li se pacijent iz narkoze probuditi ili za uvijek zaspati, onda ga taj rad ispunjava pravim ponosom.

A nakon desetak godina sjedi taj liječnik već godine i godine u kojem mjestancu provincije ili moguće u kojem gradu kao specijalista, imade dobro

razgranjenu praksu, poznaje svako dijete kao i odrasle, jer su manje ili više gotovo svi mještani njegovi pacijenti, a on je pouzdanik njihov, rado od svih viđen i priman; on je jednom riječi postao najviše poštovana i najuglednija ličnost mjesta i čitave okolice.

Pod stare se dane liječniku praktičaru ostvaruju njegovi snovi, da bilo u istom mjestancu od svih uvažen i štovan u vlastitom, s dugogodišnjim trudom stečenom domu, u krugu svoje obitelji uživa zasluženo stanje mira, ili se preseli u veći grad, gdje mu djeca polaze veće škole, a on se oštećuje za decenijima provedene dane na ladanju.

Eto, to je staza, kojom kroči većina onih, koji se posvećuju študiju medicine.

No ima lijepi broj ambicioznih liječnika, koji se odmah ili doskora po svršenom študiju posvete kliničkom radu. Oni odabiru njima omiljelu struku. Odu na kliniku ili oveću bolnicu i tu na bolesničkim posteljama uz trajno uvećavanu teoretsku i praktičnu spremu, uz mnoga klinička i teoretska pomagala pročavaju tok bolesti sa svim njezinim pojedinostima i nastranostima, primijenjuju i ispituju nove i najnovije metode liječenja i djelovanja novih lijekova, ili primijenjuju namodernije, tek pronađene, svrsishodne operativne zahvate.

A samo se neki rijetki posvećuju teoretskim strukama medicine. Zavuku se kroz čitav svoj život u laboratorije i eksperimentalne institute teoretskih struka, te tu preparirajući, bojadišući i pretražujući pod mikroskopom preparate, gajeći kulture bakterija i ispitujući na raznovrsnim životinjama djelovanje bakterija, toksina, otrova i novih i najnovijih lijekova pomažu time kliničkim strukama medicine. Osim toga istražujući tako sami ili u zajednici sa kliničkim kojim kolegom pomoću svojih publikacija upoznavaju znanstveni medicinski svijet sa novim korisnim tekovinama. Oni su po svom požrtvovnom, neumornom i dugotrajnom radu eremite u medicini.

Kakogod je študij medicine lijep, zanimljiv i privlačiv, a liječnički stalež jedan od najuglednijih, potrebna su za taj študij neka svojstva i sposobnosti, bez kojih se dobar liječnik ne može ni zamisliti. — Liječnik mora da ima ama baš sva sjetila vrlo dobro razvijena, naročito vid, sluh, njuh i opip, a onda mnogo praktičnog duha i manualne spretnosti. Naročito pak treba da se odlikuje prirodnom inteligencijom, da može uvijek i u svakoj zgodi brzo svoje stečeno znanje i skustvo prema pojedinom slučaju modificirati, praktički primijeniti i da može našavši se u nepredviđenoj teškoj situaciji, a to se često događa svakom liječniku, stvarati brze i spasonosne odluke. Zatim se traži od liječnika čvrsta volja, trijeznost uvijek i svuda, zdravi živci i miran nastup bez nervoze i nesigurnosti. On mora da bude taktičan i da ima načina u općenju sa pacijentima, da je psiholog, te da svoje izjave pred pacijentima dobro važe, da ne bi više naškodio nego li koristio.

U auli bečkog sveučilišta ispod biste glasovitog internista Nothnagela uklesane su riječi njegove, moto ovog članka: »Samo dobar čovjek može biti dobar liječnik«. Ta misao izrečena po liječniku, koji je s ogromnim životnim iskustvom poznavao i liječnički stalež i njegovu klijentelu, vrijedi potpuno. Tko nema dubokih etičkih osebina, osjećaja humanosti i iskrenog saosjećaja za bolove i muke svoga bližnjega, te sučuvstvovanja sa duševnim patnjama svojih pacijenata, ne može biti dobar liječnik. Nije naime sve postaviti diagnozu i ordinirati lijekove, nego sa srcem, razumijevanjem i psihološkom

spremom shvatiti patnje pacijenta, pa ga umiriti i utješiti, to vrijedi često puta više nego lijek. Liječenje nije samo znanost nego i umijeće.

Zvanje je liječnika tako raznoliko, sa toliko dnevnih i časovitih promjena i tako blizu svakom čovjeku. Nitko nema prilike, da tako duboko uroni u otkrivenu ljudsku dušu: on vidi čovjeka, kako se rađa, kako živi, kako pati i umire. Zato je on kao liječnik najviše povjerenja vrijedan i postaje prijatelj pojedinca i obitelji: nemu se briga oko pacijenata vraća sa stostrukim povjerenjem, pouzdanjem i zahvalnošću. On postaje svećenik svoga zvanja, ako u njemu za uvijek ostane idealista i na etičkoj visini.

*

Studij medicine iziskuje veliku marljivost, traje najdulje i najnaporniji je od svih studija. Po dovršenim ispitma ne može mladi liječnik poći u praksu bez provedene praktične godine po bolnicama. Ukupno to traje šest i pol do sedam godina, a po novom univerzitetskom zakonu trajati će vjerojatno i dulje. Već sada nijesu materijalne prilike i vanjskih liječnika sa većom praksom ništa bolje od dobro plaćenog državnog ili privatnog namještenika. Budući da se u našoj državi sistematski provodi socijalizacija medicine i liječničkog staleža, već sada ne može liječnik ni kroz desetke godina steći imetka. Kako će se ta socijalizacija u buduće još više provoditi, a slobodnih liječničkih mjesta već sada nema, tako će uslijed novo pridošlih mladih kolega postati zarada svih liječnika na privatnoj praksi minimalna. Zato neka ne ide na studij medicine, tko misli steći imetak. Naprotiv trebalo bi da se tome studiju posvete ljudi, koji osim gore spomenutih svojstava i vrlina imadu od kuće dobro materijalno zaleđe, da mogu taj najdugotrajniji i najskuplji studij izdržati.

HOSANA

U zoru jednog bijelog dana
Doći ćeš, Gospode, sa plavih strana.
Pozdravnu pjesmu pjevaće srca:
Hosana!
Gle! kao Sunce Tvoje je lice,
Anđele, kerube, padaju nice...

Obilnom rukom radosti dijeliš,
Veseliš!...
I ja Te čekam, Gospode, čekam.
Kada ćeš doći sa plavih strana,
Kada ćeš saći u moje srce
U zoru jednog bijelog dana...
»Travničko Smilje«

ANTUN PAULIĆ, VI. r.

U SAMOĆI

Nad glavom mi se svija granje
Ja sam sama u samoći
Slušam njihovo šaptanje
U toj tihoj
Noći...

Nad glavom svija mi se granje.
Ja sam sama,
A druge su moje
Sanje.
I ta polutama...

„ŽAR" SMILJK.

FEUILLETON

ĆIRILO-METODSKA IDEJA

»Idite po svijetu i propovijedajte evanđelje svakome stvorenju, koji uzvjeruje i krsti se bit će spasen«. Ovim je riječima Isus Krist označio božansku misiju svoje crkve i njezin cilj. Propovijedati evanđelje svakome stvorenju, da bi svak vjerovao i bio spasen. »Za one, koji vjeruju njihovim riječima molim Te Oče, da svi budu jedno, kao što si Ti Oče u meni i ja u Tebi«. Krist dakle za one, koji će uzvjerovati riječima Njegovih apostola moli, da uvijek ostanu jedno među sobom, kao što je On sa Ocem svojim nebeskim jedno. »Po tome će svijet poznati, da ste moji učenici, ako se budete ljubili među sobom«. Evo napokon načina, kojim se ima širiti Kraljevstvo Kristovo i kojim se ima održati jedinstvo Kraljevstva Njegovog.

Kršćanstvo se je proširilo, nauka je Kristova osvojila čitav poznati svijet. Ali duh Kristov nije zavladao svim ljudima. Oholost i mržnja često su puta u historiji kušali, i ne bez uspjeha, da rastrgaju kršćanstvo, da raskomadaju Kristovo mistično tijelo.

Jedan od najkobnijih događaja u historiji crkve Kristove, bez sumnje je dioba kršćanstva na istočno i zapadno. Do ove diobe je došlo uslijed raznih političkih i kulturnih diferencijacija, koje su odavna postojale između istoka i zapada. Sama činjenica, da se onako savršena i gvozdena organizacija rimskoga carstva nije mogla održati ovim razlikama, već je morala popustiti diobom carstva na istočno i zapadno, jasno nam govori, kako su duboke i kako su ogromne razlike te bile. Ove razlike nisu mogle ostati bez posljedica ni za crkvu Kristovu. Jer iako božanskog porijetla, crkva je Kristova društvo ljudi, koje je u svom ljudskom elementu podložno svim onim kulturnim, političkim i socijalnim utjecajima, kojima su i ostala ljudska društva podložna.

Ali odmah moramo naglasiti, da u crkvi postoji i božanski elemenat i oslanjajući se na ovaj elemenat kršćanstvo je sposobno, da se odupre svim tim uticajima, koji idu za njegovim rušenjem, za njegovim razjedinjavanjem. Usprkos svim kulturnim, političkim i socijalnim razlikama, koje postoje u ljudskom društvu, kršćanstvo ima u sebi princip, koji omogućava jedinstvo kršćanskog društva. Taj je princip prije svega istina. Veliki ruski mislilac Solovjev u svojoj knjizi »Rusija i opća crkva« kaže: »Crkva je prije svega društvo utemeljeno na istini. Temeljna je istina crkvena ujedinjenje božanskog i ljudskog. Riječ tijelom postala, Sin čovječji priznat kao Krist Sin Boga živoga«.

Prema tome temeljni je kamen crkve Krist sam, utjelovljena istina. Drugi je princip jedinstva kršćanskog društva ljubav, o kojoj isti Solovjev u pomenutoj knjizi kaže: »Pošto nam stvarno i živo jedinstvo ljudskog roda nije neposredno dano u fizičkom redu, to treba da bude osnovano u moralnom redu. Granice konačne individualnosti, koja isključivo utvrđuje samu sebe, granice naravne sebičnosti, moraju biti raskinute ljubavlju, da tako čovjek postane sukladan sa Bogom, koji je ljubav«. Temelj dakle jedinstva kršćanskoga društva počiva na principu božanske istine i božanske ljubavi.

Ovi principi kršćanskog jedinstva ne ruše i ne ništе individualne osobine pojedinaca, naroda i rasa. Na principima kršćanskog jedinstva može svaka rasa, svaka nacija i svaka država da izgraduje svoj individualni kulturni i nacionalni život. Principi kršćanskog jedinstva daju samo zajedničku osnovu i zajednički cilj kulturnim naporima kršćanskog društva. I radi toga kršćanstvo je u mogućnosti da obrazuje duhovno jedinstvo roda ljudskoga. Jedinstvo u bitnim, esencijalnim principima, ne

*) Referat održan na svečanoj akademiji J. K. A. D. Sv. Ćirila i Metoda u svečanoj sali novog univerziteta, 27. novembra 1927. u Beogradu.

protiveći se različnostima u accidentalijama.

Ovu lijepu osebinu kršćanstva dobro su shvatili i razumjeli sv. Braća Ćiril i Metod, kada su se odlučili, da podu medu slavenske narode propovijedati Kristovu nauku. Sv. braća nijesu došli medu slavenske narode, da ih kulturno ili moguće nacijonalno asimiliraju istoku ili zapadu kao što su u ono vrijeme mnogi tobožnji misionari radili; ne, oni su zašli medu slavenske narode, da im donesu temelj kulturnog i nacijonalnog napretka, načela Kristove nauke. Sv. braća su nastojala dati slavenskim narodima mogućnosti, da razviju svoju samostalnu slavensku kulturu, prožetu kršćanskim principima općenitog duhovnog jedinstva. S toga su oni pronašli slavensko pismo, preveli sv. knjige na slavenski jezik i uveli slavenski jezik u bogoslužje. Namisao je sv. braće bila, da se pored zapadne latinsko-germanske i istočne grčke kulture stvori samostalna slavenska kultura, koja bi služila kao most između istoka i zapada i koja bi kršćanskom svijetu dala plodove bogatog slavenskog duha.

I upravo u tom momentu, kada sv. braća uvode slavenske narode u veliku kršćansku kulturnu zajednicu, namijenjujući im tako važnu i tako lijepu ulogu u toj zajednici, u tom momentu nastupa moguće onaj najtragičniji dogodaj u historiji kršćanstva, dioba kršćanstva na zapadnu i istočnu crkvu.

Nalazeći se na granici istoka i zapada, dovoljno kulturno nerazvijeni, a politički neustaljeni, slavenski su narodi imali kobnu sudbinu, da je ovaj tragični dogodaj njih najviše pogodio. Ne mogući se oprijeti političkom i kulturnom uticaju dvaju jakih centara Rima i Bizanta, slavenski su narodi jednim dijelom potpali pod istok, drugim dijelom pod zapad. Ovim faktom je bila pokopana i ideja sv. braće o slavenskoj kulturnoj samostalnosti, o slavenskom kulturnom jedinstvu kao i o ulozi Slavena i njihove kulture u kršćanskom društvu.

Gubitak kulturne nezavisnosti nije mogao da dovoljno utiče ni na političku nezavisnost slavenskih naroda. I mi vidimo, kako tijekom vijekova, osobito manji slavenski narodi potpadaju i pod politički uticaj istočnih ili zapadnih velikih kulturnih naroda.

I tek poslije toliko vijekova muka, patnja i borbi slavenski narodi ulaze ponovno u kulturnu zajednicu naroda kao samostalne jedinice sposobne i spremne da učestvuju u kulturnom takmičenju naroda. I u ovom momentu pred slavenske narode iskrsava ćirilo-metodska ideja, ideja slavenske kulturne samostalnosti, ideja slavenskog kulturnog jedinstva, koje bi imalo da posluži velikoj ideji ujedinjenja kršćanskog istoka i kršćanskog zapada. Ćirilo-metodska ideja se javlja kao historijska misija od Providnosti namijenjena slavenskim narodima.

Dok se kod ostalih slavenskih naroda ova misao javlja kao problem međusobnih kulturnih veza, ćirilo-metodska ideja se kod nas javlja kao problem našeg duhovnog ujedinjenja.

Dok su ostali slavenski narodi u cjelini potpali ili pod uticaj istoka ili pod uticaj zapada, mi smo imali nesreću, da jedan dio našega naroda potpane pod uticaj istoka, drugi dio pod uticaj zapada, te se uslijed toga kulturni život jednog dijela razvijao pod uticajem istoka, a kulturni život drugog dijela pod uticajem zapada.

Misao duhovnog, kulturnog jedinstva našega naroda nije ništa manja, ništa nevažnija od ideje našeg političkog jedinstva. Dapače možemo slobodno reći, da će naše političko jedinstvo tek onda doći do punog svog izražaja, kada budemo u život sproveli misao našeg kulturnog, našeg duhovnog jedinstva. Ako je naš narod, pošto je shvatio svu veličinu ideje našeg političkog ujedinjenja, prinio tolike žrtve na oltar te ideje, ako je on dragovoljno snosio sve terete, koji su od njega traženi, da bi se ta ideja oživotvorila, onda mi imamo razloga vjerovati, da će naš narod sa istim oduševljenjem i sa istom energijom i sa istim poletom prihvatiti ovu veliku ideju kulturnog jedinstva, koje bi konačno imalo da bude krunisano i religijoznim jedinstvom, čime bi bio dan najčvršći i najsolidniji temelj našoj jedinstvenoj nacijonalnoj kulturi.

Svaka država i svaki narod ima da izvrši od Providnosti određenu historijsku misiju. Ta historijska misija treba da postane idealom čitavog naroda, putokazom čitavom kulturnom djelovanju toga naroda.

Ako smo se oslobodili i ujedinili, jesmo li time postigli sve? Ima li naš narod još kakvu misiju da izvrši u historiji čovječanstva? Imamo li još šta da kažemo Evropi, da damo čovječanstvu?

Veliki nacijonalni i kulturni radnik biskup i narodni mučenik dr. Antun Mahnič zalažući se za vrijeme rata otvoreno i pod punim potpisom za ideju našeg političkog ujedinjenja, branio je tu ideju upravo ćirilo-

metodskom misijom Slavena, specijalno nas južnih Slavena. On je kazao, da smo mi južni Slaveni oni, koji se nalazimo na vratima istoka i zapada, na našoj se teritoriji sreću i ukrštavaju uticaji i kultura jedne i druge strane. Potrebno je dakle, da mi prvi započnemo akcijom zajedničkog rada i međusobnog upoznavanja. Ovakvu akciju moguće je sprovesti samo u politički i nacijonalno slobodnom narodu.

Političko je jedinstvo dakle samo sredstvo, kojim naš narod ima da dođe do duhovnog ujedinjenja, da bi mogao dati čovječanstvu plodove svoga kulturnog rada, nikle i sazrele u samostalnoj i bogatoj slavenskoj duši.

Nalazeći se pred problemom stvaranja naše samostalne nacijonalne kulture moramo svi biti složni u tome, na kojim principima, na kojim temeljima hoćemo da gradimo tu veličanstvenu zgradu. Ovdje mislimo, da moramo slijediti glas naših sv. apostola i naše historije. Sv. braća su nam donijela Kristovu nauku i htjeli su, da na principima te nauke gradimo naš kulturni i nacionalni život. Historija nam pak kaže, da u našem narodu ne postoji ikoje veliko kulturno djelo, koje ne bi imalo svoj korjen u Kristovoj nauci. Jedino dakle na onim temeljnim principima kršćanske istine i kršćanske ljubavi možemo da gradimo hram naše nacijonalne kulture. Drugi nas putevi mogu da odvedu lutanju i krahu. Najbolji nam je svjedok moderni svijet, koji je odbacio Krista i Njegovu istinu. Taj svijet luta bez cilja i svrhe, tražeći uzrok i smisao svega. Ali prije ili kasnije taj će svijet biti prinuđen ili da prizna Krista ili pak očajno da uzvikne »Ignoramus et ignorabimus«.

Zgradi dakle naše nacijonalne kulture moramo postaviti čvrste i sigurne temelje, ako hoćemo da naš narod svoju historijsku misiju dostojno izvrši.

Naći će se još po koji sumnjivac, pa će se pitati, je li moguće raditi na polju kulturnog zbliženja i kulturnog jedinstva u narodu, koji pripada dvama crkvama. Ćirilo-metodska akcija je predvidila tu poteškoću, ona ide radi toga putem, kojim se ona može izbjeći. Ćirilo-metodska akcija prelazi preko pitanja, koja nas razdvajaju i ističe ona pitanja, koja nas spajaju. Ćirilo-metodska akcija nije prozelistička, nije agresivna, njezin se rad temelji na međusobnoj snošljivosti, na međusobnom poštivanju, osobito pak na istini i ljubavi, dvama osnovnim kršćanskim principima. Ćirilo-metodska akcija može radi toga da okupi oko svoje zastave sve nas, bez razlike, pripadali mi istočnoj ili zapadnoj crkvi. Praktična moralna načela, koja regulišu kulturni život ista su, imaju zajednički izvor i kod istočne i kod zapadne crkve. Temeljno načelo istine i ljubavi zajedničko je istočnjacima i zapadnjacima. Imajući dakle čvrstu zajedničku podlogu, ćirilo-metodska akcija je kadra da realizira ideju sv. braće, da slavenski narodi stvore jednu veliku kulturnu zajednicu, koja će biti mostom između istočne i zapadne kulture, koja će dovesti do konačnog izmirenja i duhovnog jedinstva istoka i zapada.

Mnogi će možda ovu ideju nazvati ilizijom, izlivom mladenačke fantazije. To nas ne smije smesti. Veoma dobro znamo, da su vijekovi spremali, obradivali i utvrđivali razlike, koje nas dijele. Vijekovi će možda intenzivnog kulturnog i socijalnog rada morati prethoditi konačnom realiziranju ove ideje. Ali mi, uvjereni u njenu ispravnost i korisnost za slavenstvo i čovječanstvo, moramo se predati ovoj velikoj akciji, ne očekujući, da nam možda plodovi odmah sazru.

Kao i u drugim velikim i plemenitim akcijama i u našoj ćirilo-metodskoj akciji mi moramo uputiti glavni apel našoj omladini. Omladina je uvijek imala smisla, ljubavi i snage, da se založi za uzvišene ideale. Ona je uvijek nesebično i požrtvovno krčila nove puteve, ona je uvijek bila impulzivna i širokogrudna. Chateaubriand je jednom kazao: »Sveta je zadaća omladine i budućih generacija, da popravi zlo, koje smo mi i naši oci stvorili«. Ova lijepa misao velikog Francuza možda nije nigdje tako aktuelna, kao u ćirilo-metodskoj akciji.

Proslavljujući 1.100-godišnjicu rođenja sv. Ćirila mislimo, da ćemo se najbolje odužiti radu naših sv. apostola, ako u naše najšire narodne slojeve unesemo ideju ćirilo-metodske akcije. Duh ćirilo-metodski treba da prožme čitav naš narod, cijelo Slavenstvo. Taj duh treba da nas oduševi, da nam dade poleta, da se uzmognemo u cjelokupnom našem kulturnom i socijalnom radu ravnati onim dvama osnovnim principima kršćanskog jedinstva: **Istinom i ljubavlju.** Tada će se uskoriti čas, kada će se ispuniti Kristova želja:

»DA SVI BUDU JEDNO«.

Sibe Zaninović.

KNJIGE I ČASOPISI

JOSIP STRZYGOWSKI, STAROHRVATSKA UMJETNOST. Zagreb 1927. Izdanje »Matice Hrvatske«.

Josef Strzygowski, profesor bečkog sveučilišta, poznat kod nas po svom krepkom zauzimanju za Meštrovićevu umjetnost među njemačkim svijetom, bio je pravi čovjek, da napiše ovu studiju. Jer snaga njegove osobite, borbene ličnosti, zamah njegova živoga temperamenta i mnogostranost njegove stručne kulture daju Strzygowskom onu impulzivnost, kojom može da uvjerljivo i široko iznese svoju misao, koja je u stvari teza, a ne nepobitno utvrđen rezultat naučnog istraživanja. Tim nipošto ne kažem, da Strzygowski postupa nestručno ili nenaučno. Naprotiv; ali on ima pored hladnog razuma, koji registrira neoborive činjenice, još živu maštu, umjetničku kongenijalnost, koja premašuje praznine i spaja nizove dokumenata, koji su se kroz duge godine činili sasvim razrožni. Evo u čemu je stvar. Otkad su se stale intenzivnije iskapati dalmatinske starine, zapaženo je, da stari hrvatski spomenici imaju neke osebine, koje ih razlikuju i od rimske i od bizantske umjetnosti, koje su inače imale dominantan položaj na našem tlu u to doba. To je u prvom redu trotračni pletenac (ornamenat, koji prikazuje trostruku vrpcu isprepletenu) i lijevkasta udubina u kutovima kvadratnih građevina (trompa). Arheolozi, koji su svoje poimanje umjetnosti osnivali u prvom redu na osnovici humanističke (rimske i bizantske) kulture, držali su, da je posljednja osebina ništa drugo nego nespretnost nevještih hrvatskih graditelja, koji se nisu dovoljno uvještili antikним stilovima; a ona prva da je znak utjecaja langobardske umjetnosti. Strzygowski, koji je međutim tragao za najdavnijim tragovima pradomovine evropskih naroda, pokazuje, kako te osebine starohrvatske umjetnosti nisu ništa drugo nego karakteristične oznake sjevernjačke umjetnosti, s kojom je hrvatska umjetnost morala biti srodna, jer su se i Hrvati doselili sa sjevera, to više, što su ondje živjeli u istim prilikama kao i drugi sjeverni narodi. To znači, da su prosto sva svoja umjetnička djela izrađivali u drvetu, koje im je obilato pružao šumoviti Sjever, dok su preselivši se na Jug, u Dalmaciji, naišli na tlo kamenito i morali svoju vještinu prilagođivati novom materijalu. Otuda ona »barbarska« nespretnost njihovih radova u kamenu, premda se inače po historijskim dokumentima i po radovima u drugom materijalu može jasno zaključivati, kako su elegantnu tehniku i profinjeni ukus već tada imali Hrvati, donijevši ga sa sobom iz svoje stare postojbine. Sve je to izneseno na neobično sugestivan način, potanko opisano, tako da i stručnjacima mora autorova misao biti jasna, i dokumentirano prvoklasnim ilustrativnim materijalom, tako da ovo izdanje može služiti na čast ne samo Matici Hrvatskoj, nego i Hrvatima uopće. Oko osnovne teze Strzygowskoga bez sumnje će se još povesti živa debata u stručnjačkim krugovima i ako nam se ona — čitajući njegovu knjigu — čini najprirodnija; ali njegova će zasluga neposredno bit ta, da će i kod nestručnjaka nesumnjivo pobuditi golem interes za ovo pitanje i upoznati cio svijet s neobičnim bogatstvom umjetničkih spomenika iz doba naše narodne dinastije. Dakako da je ta umjetnost samo arhitektonska i dekorativna, a o kakovim slikama i kipovima u ovo se doba još nikako ne može raditi.

Li. M.

LOUIS BERTRAND, SAINTE THÉRÈSE, PARIS, A. FAYARD. Louis Bertrand pisac je po svemu svijetu proslavljenog romana »Sanguis martyrum«, u kojemu je glavni lik onaj sv. Ciprijana, »rimskog mučenika« iz kanona mise, i u kojem dolazi nezaboravna sugestivna scena, kako na dnu dubokog rudnika afričkog, Hrist-svećenik dolazi da »prelomi kruh« kršćanima, koji su »ad metalla damnati«. Uza sve mnoštvo sličnih djela iz vjekova prvoga kršćanstva, i uza sve književne uspjehe ostalih djela Bertrandovih, čini se, da će ipak ove nesravnjive stranice od svih Bertrandovih ostati najjače neizbrisivo upisane u povijesti katoličke književnosti. No djelo o sv. Terezi nije nikakav roman, ono je hagiografska studija poput onih ostalih, koje u ovom nizu iznosimo. Dakako da ta, kao ni one druge, nije teologijska monopolija o velikoj svetici; to su samo opažanja, koja može da iznese oko, izvježbano literarnim radom u onom, što može ovakovu ličnost što jače da približi današnjem čitaocu. To je u prvom redu psihologija i crtanje milieua. Pri tom treba dobro uočiti, da L. Bertrand ne prikazuje ovdje danas toliku popularnu »malu« svetici iz Lisieuxa, nego onu veliku Terezu Filipove Španije, koja je po svojim dubokim mističkim dielima i svom temeljitom teološkom znanju jedina od žena zarobila od Crkve oficijelni naslov »crkvenog učitelja«. L. Bertrand prikazuje dakle ovu neobičnu i jaku ličnost u njenu unutarnjem razvoju; iznosi Terezu, koja je u prvo doba svoga redovnikovanja, ne ogrešujući se nipošto o samu disciplinu reda, još uvijek bila otmjena dama svoga vremena, sa smislom za ono, što je u svijetu zanimljivo, lijepo, elegantna — žena s mnogo životnog smisla i životne radosti. Tek u četrdesetoj godini zbija se u njoj preokret, ali ne u kakovom naglom preokretu sa svim dosadanjim životom — jer to upravo i nije bilo ni nužno — nego u dubokoj i jasnoj spoznaji, da sve i kako može i mora ona da učini za Boga. Napore, koje iza toga u tu svrhu stvara, književni rad i golema djelatnost oko organizovanja redovničkog života i osnivanja samostana, činili bi se pričom i kod ljudi, koji bi s tim započeli u mladim godinama i jačem naponu fizičke snage. Uza sve to ona tai sav rad divno svladava, što bi, da i nemamo o tom direktne potvrde u njenim djelima, bez sumnje bilo znakom naročitih milosti i goleme svjetlosti, kojom je Bog obasjao put njena života. Koliko je Tereza značila za Španiju onoga vremena i šta je ta Španija u istinu bila, prikazuje L. Bertrand upravo elementarnom snagom, kada nam iznosi ponositu i divnu građevinu Filipa II., Escorial, Filipov susret s Terezom i njegove posljednje dane u tom samostanu, najdivnijem spomeniku, što ga je mogao sebi postaviti. Ova historijska evokacija pretvara se u stvari u valjanu rehabilitaciju ovoga silnoga vladaoca kojega su, kako dokazuje L. Bertrand, protivnički protestantski historici unijeli u pisanu historiju kao neku mrku i tiransku neman, što on nije nikako bio. Već je Catulle Mendes u svomu dramskom djelu o sv. Terezi, »La vierge d'Avila«, mnogo pravedniji prema Filipu, i bez sumnje će objektivnija historiografija budućnosti u svemu tomu imati dovoljno robude, da stvar dublje provjeri. Ali ova konfrontacija dvaju najvećih Španjolaca svoga vremena daju historiji sv. Tereze svakako neočekivanu pointu i čini djelo L. Bertranda zanimljivim poput romana. Da tim nije ništa umanjena vrijednost njegove religiozne sadržine, razumije se po sebi kod pisca saviesna i ozbiljna kao što je L. Bertrand.

MLADOST. Bez sumnje »Mladost« je vrlo važna pojava u hrvatskom kulturnom životu, te je potrebno, da se radi njezine velike misije i naša »Luč« na niu osvrne, da ona kao interpret gibanja među katoličkim đaštvom istakne jednu utješnu činjenicu i jedan neosporivi uspjeh, koji moraju zapaziti svi oni, koji vole naš pokret. Činimo to tim radije, što vidimo, da su i naši mladi, srednjoškolci, to ozbiljno shvatili. Razabiremo to iz pisanja »Žara«, lista dubrovačkog domagojskog đaštva. Radi važnosti »Mladosti i radi toga, što su oni odlično shvatili vrijednost i misiju »Mladosti«, donosimo njihov članak u cijelosti i svraćamo na nj pažnju svojih čitača.

»U našem pokretu se osjetila potreba jednog lista, koji bi neovisno od oboje organizacije izgradio općeniti tip hrvatskog katoličkog omladinca, koji bi povezao selo sa tvornicom i školskom klupom, te mladog čovjeka upoznao sa životom i dobro ga za nj naoružao. Mi imamo već izgrađenu ideologiju, iako je potrebno upoznavanje ideologije i besprekidno bistrenje pojmova, ipak se ne smijemo zaustaviti na tome i neprestano teoretski ponavljati ideologiju i fraziranje, koje ne donosi nikakovog napretka. Treba realne veze sa životom, upoznavanja sa svim granama života, treba izgrađivati jakih i samoprijegornih radnika na prosvjetnom, gospodarskom, socijalnom i političkom polju. Treba stvaranje omladinaca naoružanih za sve vrsti borbi u životu. List, koji može da odgovara ovome, koji svijesno teži za stvaranjem kulturnog naroda bezuvjetno ima svoju budućnost, ima svoj raison d etre.

Mladost je pošla ovim putem, a imena njenih suradnika garantuju nam uspjeh. »Mladost« se uspješno izgrađuje u omladinski list prosvjetnog karaktera, koji nastoji da u svojim rubrikama obuhvati cijeli javni život, koji danomice okružuje naše mlade ljude, i da ga s njim upozna usvajajući ujedno i tekovine naše narodne kulture.

U uvodniku prvog, od do sada četiri izašla broja, koji su ukusno opremljeni od našeg umjetnika g. Kirina, urednik razlaže program i projekte »Mladosti«. Najbolje je zastupan dr. P. Lončar u rubrici »Viera i crkva« pisanoj lakim pučkim stilom u putopisnim fragmentima zgodnog sadržaja i u nastavcima svoje rasprave. Nauka o govorništvu pisana je sa velikim poznavanjem predmeta, te bi po svojoj vrijednosti zaslužila, da se štampa u posebnoj brošuri. Ali zato rubrika »Iz duševnog života« će svakom dobro doći kao duhovno štivo pisano stručnjačkim perom vlč. K. Pećnjaka. Iza toga slijedi niz članaka o državi od dra Đ. Ljubića, koji su korisni, dapače potrebni svakom omladincu, za temeljito poznavanje politike i države, samo bi trebalo, da se neprekidno nastavi sa ovom rubrikom. Urednik ispunjava rubriku

»Naši književnici«, te redovito donosi po jednog književnika, te koji njegov rad, ovo dobro zaslužuje osobito seljaku i radniku, za upoznavanje naših katoličkih literata, čemu se do sada nije davalo veće važnosti, te je ovo pokušaj vrijedan pažnje. U dvobroju 2-3 urednik je uspio da prikaže dvije ličnosti I. Kreka i A. Manzona. Zatim g. Lj. Maraković u rubrici »Pozornica Mladosti«, lakim stilom opisuje ulogu igre u životu i djelovanje pozornice na odgoj društva. Ovakovi članci mnogo pridonašaju stvaranju zdravog pojma o pozornici i njezinom djelovanju. Konačno pripovijest »Pod zemljom« od Hofmana ,rubrika za zdravlje od Dr. F. Fuksa i novi izumi (Radio) od prof. B. Brixy (koja je ipak preučena za omladinu) te još koja informativna rubrika, napokon ilustracije, sve to stvara jednu cjelinu, koja daje mali prikaz života i okoline, kako ju promatra katolički omladinac, te omogućuje sredniu izobrazbu svojih čitalaca, a osobito odgajanje zdravog ukusa. U tom je zbilja veliki uspjeh g. urednika.

»Mladost« napreduje. Oko nje su se skupili naši najbolji radnici, te će ona kroz kratko vrijeme, naravno uz dobru reklamu steći veliku i zasluženu popularnost, čemu treba da prinesu i naši drugovi.

B. Matičević.

»OGENJ« glasilo slovenske »Kršć. socijalističke omladine« god. I br. 1. Hrvatski se katolici malo ili nimalo ne posvećuju socijalnom radu. Reklo bi se, da smo sretan narod, kojemu ne prijeti pogibao ni od bezdušnog kapitalizma, ni od crvenih, ni od žutih, ni od bijelih. Od nekoliko stotina hiljada radnika, organizovana je jedna bagatela od 2 do 3 hiljade. Nemamo nikakov socijalni list, gdje bi katolik, zainteresovan tim pitanjem upoznao glavne smjernice, bit stanja i ponajvažnije statističke podatke, dok Slovenci imaju socijalnu reviju »Socijalna misel«, a sada je i Krekova omladina počela izdavati svoj list »Ogenj«. »Ogenj« nastupa temperamentno s jakim buntom, beskompromisnošću, rekao bi revoltom. Izgleda, da oni oko Ognia, čine neku opoziciju prema starijim kršć. socijalnim radnicima u Sloveniji. Socijalnom gibanju ne daiu samo značaj strukovni, nego religiozn, kultur. i polit. jer budu li samo u jednom pravili kompromis, pokret će se ukočiti i umrijeti. Protivnici su »Solidarizma« kao osnove, na kojoj bi se sva gospodarska i socijalna pitanja rješavala među odlučujućim i izvršujućim. To je fraza. Prigovaraju, što se današnje društvo i država toliko boji komunističkog radništva, što ga proganjaju i primjenjuju zakon o zaštiti države«, dok je kapitalizam potpuno slobodan, dapače privilegovan. A uistinu kapitalizam je onaj, koji nas je stisnuo za šiju i sadistički nam ispija krv, on je svijesni uzročnik svega zla, a komunizam je samo reakcija. Proletere potlaćene, izrabljene, zapuštene, sama je nepravda dognala da potraže spas u skrajnjem ekstremu. Ovo je stanovište »Ognja« potpuno ispravno. Nama katolicima mora uvijek biti bliži ovaj bijedan proleterski svijet, nego materijalizovani kapitalizam. Približimo se sirotinji, proleterima, dokažimo im, da je kršćanstvo zaštitnik bijednih, pa se ne ćemo trebati bojati komunizma. »Ogenj« u posebnom članku »Kršćan. i socijalizam« prigovara kršćanskom svijetu, što nije bio budan, da u pravi čas pokaže svijetu pravi pojam privatne svojine, pojam društvenog poretka, nov pojam politike itd. »Vrag ne leži uvijek za istim grmom«. Kršćanstvo bi moralo uvidjeti odakle dolazi najveća pogibelj za čovječanstvo. Ne s buržoazijom, ne s konzervatizmom, jer se tim ništa ne obnavlja. Kršćanstvo je nešto drugo, nešto između desne i lijeve, po srijedi između buržoazije i anarhije.

Iskustvo je pokazalo, da se socijalno pitanje, sa svim mogućim socijalnim reformama o zaštiti radnika nije ni malo pomaklo na bolje. Kapital je uvijek znao izigrati reforme i zakone, da može i dalje izrabljivati radnike.

Zato Krekova »kršćanska socijalna omladina« inaugurira nove puteve u rješavanju socijalnih problema. Ne će više ublaživanja, nego radikalnog liječenja. »Nove puteve mi moramo stvoriti, puteve, koji kazuju i idu danas daleko naprijed preko Kettelera i Leona XIII. i Kreka. Kako razvoj nikada ne miruje, tako bi bili danas i Kettler i Krek drugačiji mnogo radikalniji u govoru i djelovanju«. (Ogenj« str. 5.). Mislim, da je ovdje pisac mislio samo na taktiku i način provedbe, jer zastalno, da i u kršćanstvu postoje za socijalna pitanja neke trajne temeljne maksime, koje razvoj života ne može nikada promijeniti. »Kršć. soc. omladina« traži jedino praktično i moguće rješenje: »Dati radnicima u posjed njihova produkcijska sredstva, njihove radione, tvornice itd.«

Ovo sam iznio nekoliko misli da se vidi težnja mladih slovenskih kršć. socijalista. »Ogenj« prvi broj vrlo dobro je uređen. Interesatno da ispod nijednog članka nema potpisa. Na dnu svake stranice ima po jedna značajna krilatica.

Sve u svemu vidi se, da je »Ogenj« list revolucijonarnih kršć. socijala. Nalazi se i po koja stavka koja je odveć radikalna, re-

kao bih ekstremna. Ipak je kod rješavanja socijalnih pitanja najvažnije, da se ide stvarnim putem, pa nas on privremeno ne zadovoljavao, jer bolje i tako, nego da pokret zaplovi utopističkim smjerom.

O. B. Perović.

SREDNJOŠKOLSKI LISTOVI

»ŽAR« »Domagoj« — Dubrovnik. God. VI. Br. 1—2. 1928. »Žar« je danas jedan od najstarijih naših listova, te evo izlazi bez prekida već šestu godinu. Njegov rad nije ostao bez rezultata, te je i to dovoljan razlog njegova izlaženja, ali i inače ovaj list zaslužuje svaku pažnju. On to zaslužuje radi mara i ljubavi, kojom su dubrovački srednjoškolci radili na svome glasilu. Osim te ljubavi, koja nije tek platonska, već koja se očituje i u teškom tehničkom radu i dosadnoj borbi sa neusavršenim strojem, treba kod Žara spomenuti još jednu ugodnu činjenicu, a to je njegovo ozbiljno shvaćanje pokreta i uživljavanje u nj. Po uvodniku, člancima i kritikama, vidi se, da je to list, oko kojega se kupe ljudi, koji su se već u srednjoškolskim klupama srasli sa našim pokretom. Ova tvrdnja nam dokazuje i to da smo iz »Žara« mogli doslovce u »Luč« prenijeti dva članka, koji govore o savremenim pojavama među jugoslavenskim katolicima. To je uspjeh dubrovačkih organizacija, kojim se one mogu ponositi.

Prije nego pređemo na analizu sadržaja, još ćemo upozoriti na jednu lijepu pojavu, a to je, jedinstven i sporazumni rad triju dubrovačkih domagojskih organizacija (vanjske, sjemenišne i ženske), što se vidi i u Žaru, gdje su zastupane sve organizacije. U ovaj lijepi primjer bi se mogli ugledati i drugi, te bi se mnogi naš listić dalje održao.

Ovaj broj »Žara» po svojem omotu daje vrlo ozbiljan dojam i smisao za lijepu formu, čime se je uvijek odlikovao omot Žara. Nažalost to kvari tehnička nedotjeranost, kojoj nisu nikako krivi drugovi. Šteta da se taj nedostatak ne može ukloniti, jer je inače sadržaj na visini. Osim velikog broja suradnika, može se konstatovati sistematski rad u društvu, kao i talenat I. J. Lendića, urednika. Da je u »Žaru« ovako lijep broj saradnika, zasluga je njihove »literarne škole«, vrlo korisne institucije, s kojom bi se morala upoznati i ostala društva.

Uvodnik je aktuelan i bavi se početkom našega pokreta, »dvadesetgodišnjicom katoličke renesanse kod Hrvata«. U glavnom tekstu lista imamo još veći broj pjesama, crtica i jednu oveću stvar urednika. Pjesme odaju da ima nekoliko, doduše početnika, koji bi se mogli razviti. Ima nekoliko dražesnih stvarčica od kojih prenosimo par njih za poticaj drugovima. Svakako najbolja je beletristička stvar »Veče«, koja bi bila odlična, kad bi druga strofa bila stilski dotjeranija i kad bi se iz čitave pjesme uklonila neka nepotrebna eteričnost.

Feljton je obilan i dobar. »Mir« i »Potezi« su za srednjoškolske listove neobično dobri članci i mogli su mirne duše doći u glavni dio lista. Upozorio bi kritičare »Žara«, da ozbiljno prouče članak »Potezi« pa sam uvjeren, da će njihove kritike biti bolje. Ja razumijem potpuno zašto je rubrika »književnost« tako raznolika. Naime htjelo se uposliti što više ljudi. Od recenzija naročito zadovoljava ona o romanu: »Sofiju odabra«. Prikaz o listu »Ogenj« je vrlo dobar, dok se recenzent »Hrvatske Prosvjete« morao izdići iznad običnog referiranja o sadržaju, to je prava šteta, jer pisac pokazuje čak i finih opažanja, a bome i stila, sve to osobito dolazi do izražaja pri koncu, kada se govori o nekim pjesmama.

Nadamo se da ćemo još vidjeti barem jednu svesku »Žara«, kojemu jedino fali nešto savršeniji stroj, jer zbilja živimo u vrijeme, kada se vrlo mnogo pazi i na lijepu formu.

Na koncu možemo otvoreno reći, da svim drugim listovima postavljamo za uzor ovaj mirni nastup »Žara«, koji se nikako ne razmeće, već mirno i otmjeno, bez ikakovih megalomanskih gesta, nastavlja časno na svojem putu te svojim izlaženjem pruža živi dokaz o aktuelnosti domagojskog pokreta, koji je pozvan da Hrvatima stvori pravu kršćansku kulturu.

I. B.

TRAVNIČKO SMILJE, br. 1. i 2. Iza »Luči« najstariji je hrvatski katolički list, ako se ne varam, »Travničko Smilje«. Dok su drugi naši srednjoškolski listovi redom propadali ili mijenjali ime, dotle je »Travničko Smilje« ove godine ušlo u svoje trinaesto godište. Ta bi brojka bila još i veća, da nijesu ratne godine bile privremeno

prekinule i njegovo izlaženje. »Travničko Smilje« može cvasti tako dugo zato, jer dobiva život iz jakog ognjišta duševnoga života, u koje su uprte oči svih onih, koji žele, da katolički duh stvori velika djela na svim područjima javnoga i privatnoga života među Hrvatima.

List izdaje Marijina kongregacija Bezgrješnoga Začeća, koja imade misijsku, adoratorsku, ćirilometodijsku i pjevačku sekciju. Gradivo odgovara gotovo potpuno toj diobi na sekcije. Najveći dio proznih, a djelomice i stihovnih sastavaka nosi na sebi sve značajke govorničkog usavršivanja. Suradnici pišu živo, oduševljeno, pazeći katkada više na jaku gestu, nego na plastičnu dotjeranost. Nije to nikakvo zlo. I onako su to samo počeci rada, koji ima pred sobom još dugu budućnost. Propagandom za misije, ćirilometodijskom idejom i apologetkom bave se naročito članci: »Seminaristi, zbližimo se!« od urednika Matije Nuića, »Najvažnija zadaća Evrope« od Antuna Čovića, »I ja ću biti s vama u sve dane« od Stjepana Ilića, »Nijesu mogli mnogi, ne će ni Calles« od Nuića i »Razumio je« od Tome Zdunića. U svim tim člancima imade mnogo zanosa, dobrih ideja, a i zgodnoga prikazivanja. Spominjem ovdje kao primjer članak Tome Zdunića, koji je doduše istom petoškolac, ali vanredno dobro pogađa slavonski dijalog.

Suradnici se ne oduševljavaju samo za daleke misijske krajeve, nego prate i prilike među Hrvatima. Dobar je članak sedmoškolca Ante Zrna: »Spomen-crkva u Dunvu«. Simpatično je, što se pisac ne upušta u generaliziranje i teoretiziranje, nego iznosi pred nas konkretne podatke. Premda kongregacija, koja izdaje »Travničko Smilje« nema socijalne sekcije, ipak se u listu nalazi članak Matije Nuića »Zašto propada naš narod?« u kojem vidimo duboko zanimanje za našu socijalnu bijedu. Tu je pisac na svojem tlu, kod svojega hercegovačkoga seljaka, zato se ne podaje retorici, nego nam statističkim podacima pokazuje sliku našega doma.

Crtice imadu više propagandističko i apologetsko obilježje, to se vidi najbolje u »Običnoj tragediji« Stjepana Ilića, koja baš i nije tako obična, jer broj samoubijstava ipak nije tako velik, da bismo ih mogli nazivati »običnim tragedijama«. Inače se u toj crtici vidi dosta poleta.

Od pjesama jednu donosimo u »Luči«, a osim nje ističemo kao vrlo dobru i umjetnički izglađenu: »O, kad ćeš već doći?« od Matije Balošića. To je prirodna, čeznutljiva, neizvještačena pjesma, puna iskrenog, lijepog religioznog osjećanja, što se vidi iz ovih stihova:

»Dobri,
Milosrdni!
Daj bar jednu mrvu
svome slabom sluzi,
svome malom — crvu!
Povuci ga gore skini ropstvo s njega,
obuci mu halju Djetinjstva Božjega!
Kralju,
Ti si bogat,
Ti imaš darova:
Njima me obaspi —
sina Adamova.«

Trobentarov »Postludium« odaje bez sumnje lijep talenat. Neki će biti i oduševljeni mjestimičnim ekspresionističkim akcentima. Ali na koncu pjesma ostaje ipak nerazumljiva, pa djeluje kao dobro iskonstruisana dekoracija, koja može služiti ne samo Božjemu Miru, nego i kojoj drugoj manje vrijednoj ideji. Kao treći pjesnik ističe se Paulić, koji uspijeva najbolje ondje, gdje upotrebljava slobodniji stih. Njegova je pocnta redovito dobra i nenategnuta.

U listu imade i drugih suradnika (čak i drugoškolac Anđelko Belić, koji piše za svoje godine vrlo dobro!), ali oni će možda kasnije pokazati jaču stvaralačku snagu.

Urednik se savjesno brine, da mu rubrike »Feuilleton«, »Kritika« i »Kronika« budu ispunjene što boljim gradivom.

Neka mi bude dopušteno na koncu primjetiti, da se danas više ne može govoriti, da je »katolička literatura u Hrvata vrlo neznatna« (Trav. Smilje 1. broj). Katolička literatura je danas kod nas vrlo napredovala i kvantitetom i kvalitetom, što svjedoče na pr. izdanja »Društva sv. Jeronima«, izdanja zagrebačke »Narodne Prosvjete«, »Kola hrv. književnika«, hrvatskog istarskog društva »sv. Mohora«, mostarska »Savremena pitanja«, mnogobrojni časopisi itd. Treba samo vidjeti, koliko hrvatski katolici danas izdaju beletrističkih i znanstvenih knjiga i listova, pa će nam sud biti mnogo povoljniji, premda smo još daleko od toga, da budemo potpuno zadovoljni. I još nešto. U »Travničkom Smilju« nalazi se dosta oštra recenzija urednika zagrebačkih »Zumbula«. Zašto? Je li recenzenat doista uvjeren, da je bio pravedan? Mi smo uvjereni, da nije. On je zacijelo htio da mu recenzija bude dobrohotna, ali je izašla tako, kao da polemičar hoće svoga zagrebačkoga druga izvrći ruglu, što on nikako nije zaslužio.

—r—

IZ ĐAČKOG SVIJETA

RAZVITAK ORGANIZACIJE KATOLIČKIH STUDENATA U VELIKOJ BRITANIJI. Tek pred kojih sedam ili osam godina pokrenuta je među katol. studenti-

1. Oxford: Christ Church.

ma Velike Britanije akcija oko jače organizacije, koja bi okupila pod jedinstvenim vodstvom sve katoličke studente i studentice. Kad su već postojala pojedina društva, trebalo je dulje diskusije, prije no što su se odlučili da stvore jednu jedinstvenu studentsku organizaciju. Centralizam u tome pogledu držali su mnogi nezgodnim. Ipak su potrebe jačeg zamaha u radu katoličkih studenata, a onda i privlačiv primjer jakih studentskih udruženja u drugim zemljama djelovali, da je takovo udruženje ipak stvoreno, i ako je pojedinim grupama i društvima studentskim puštena prilična sloboda akcije prema lokalnim potrebama. Udruženje se zove The University Catholic Societes' Federation of Great Britain (Udruženje katoličkih sveučilišnih društava Velike Britanije). Voda i spiritus movens čitavog udruženja je od početka pa do danas ugledni i agilni Isusovac o. C. C. Martindale. Katolička sveučilišna društva učlanjena u tom udruženju postoje danas na svim engleskim sveučilištima. Ima ih 19 od tih 2 u Irskoj. Prema najnovijoj statistici od petnaest društava iznosi ukupan broj članstva 1334, od toga su 815 studenti, 400 svršeni studenti (seniori), 119 gosti. Sva se društva nalaze u zdravom stanju aktivnosti. Studentice su većinom u istim društvima sa studentima. Tek u nekoliko mjesta imaju posebne klubove.

Ciljevi su organizacije u glavnom isti kao i kod naše đačke organizacije. Hoće da odgaja aktivne i sposobne katoličke radnike u životu poslije studija. Svijesna je, da bez priprave u đačkom životu ne će značiti ništa u kasnijem javnom životu. Poglavitu pažnju posvećuju produbljivanju vjerskog znanja i duhovnog života. Nastoje oko što boljeg razumijevanja i zanimanja za liturgiju. Teže za tim da postanu godišnje duhovne vježbe moralna potreba svih akademski izobraženih ljudi. Ove godine u

2. Oxford: Christ Church Cloisters

martu drže se posebne duhovne vježbe za studentice s raznih sveučilišta u Birminghamu. Studenti imadu konstantno mogućnost da ih održe. Naročito nastoje popu-

larizovati štovanje mučenika blaženog Thomasa More, koji je bio uzor katoličkog laika, misaon, sa puno smisla za javni život, literarno aktivan i pobožan. Hoće da odgoje katolike, koji će moći i znati da vode u znanosti, pravu, medicini, literaturi i u parlamentu.

Vodstvo društva polaže osobito pažnju na to, da svako pojedino društvo dobije svog duhovnika. Dosad imaju stalne duhovnike Oxford i Cambridge, a idu za tim da ih dobiju i društva u drugim mjestima. Nadaju se da će podvostručiti broj društava i članstva, ako im to uspije. Duhovništvo je dosta teška zadaća, jer tamo shvataju funkciju duhovnika mnogo ozbiljnije nego kod nas. Duhovnik ima sav da se posveti radu za napredak društva. Za to mu treba osigurati povoljne okolnosti za taj rad. Treba da ima vrelo uzdržavanja, pa posebnu kuću ili prostorije.

U zadnje vrijeme raspravljaju u redovima udruženja jedan interesantan problem, koji mnogo sliči prilikama u našim redovima, i koji ni kod nas nije potpuno riješen. Kod nas su naime seniori društva i dalje kao članovi društva bez prava glasa. U Engleskoj također dolaze do uvjerenja i traže, da će čista studentska društva ostati besplodna i propasti, ako ih ne potpomognu i već svršeni studenti. Zato mnogi traže da se i svršeni studenti svi ljudi s akademskom naobrazbom i poslije studija zadrže kao članovi pojedinih društava. Ujedno se usporedo s time proširi i program rada. U protivnom slučaju, kako je dosad bilo, mnogi mladi ljudi budu izgubljeni u vrtlogu života te uopće zaborave na rad katoličkih sveučilišnih društava.

Postoji poteškoća u organizaciji. Predložen je sistem kombiniranih zajedničkih odbora sastojećih od pravih studenata i svršenih studenata (seniora). Interesantno je, da su predvidjeli i upravo takove zajedničke sastanke, kao što su najnoviji zajednički sastanci domagojaca akademičara i seniora.

Metode rada u pojedinim društvima slične su uglavnom onima u našim društvima, samo u mnogočem praktičniji i malo slobodniji odnosno pokretljiviji. Polag predavanja, diskusija, obavljanja vjerskih funkcija, polažu mnogo pažnje i društvenosti i razonodi. U izvještajima ćete redovito naći i intimne društvene sastanke s čajankama, igrama, glazbom makar gramafon) i plesom. Na te sastanke dolaze i nečlanovi, prijatelji društva. U radu dolaze kao i mi i pred financijalne poteškoće. Poveli su sada akciju, da skupe jedan društveni fond od barem 2000 funti sterlinga, da mogu onda razviti što jaču akciju.

Udruženje izdaje list »The University Catholic Review«, koji je glasilo akademski izobraženih organiziranih katolika. Izlazi tri puta godišnje na 42 stranice. Uređuje ga o. Martindale. Vjerna je slika rada u organizaciji po svojim izvještajima i direktivama vodstva organizacije. Donosi vrlo dobre članke o svim pitanjima kulturnog života, a i nešto beletristike.

U svemu pokazuje organizacija katoličkih studenata Velike Britanije interesantan i brz razvitak k jednoj i jedin. organizaciji katoličke inteligencije. Mi moramo da se divimo velikim uspjesima, koje je njihova organizacija postigla u dosta kratko vrijeme, premda radi u pretežno nekatoličkoj sredini. Tim više, što je daleko premašila nas, koji već preko dvadeset godina radimo u jednom katoličkom narodu sa hiljadugodišnjom katoličkom kulturom. Bit će da kod nešto više nego dva milijuna katoličkih Engleza ima više dobrih katolika, nego kod više od tri milijuna katoličkih Hrvata.

Ove godine ima udruženje preko sebe i pripreme za kongres internacionalne organizacije katoličkih studenata »Pax Romana«, koji će se održati zav rijeme praznika u Cambridge-u. Pripreme za kongres vodi posebni odbor na čelu sa Mr. Edvardom Bullough, docentom u Cambridgu, ovogodišnjim predsjednikom »Pax Romane«. Kongresu će prisustvovati i kardinal Bourne. Za učesnike će biti upriličeni izleti u Oxford i London. Dan prije toga bit će održan kongres engleskih katoličkih studenata.

S. P.

OXFORD — NAJSTARIJI KULTURNI CENTAR ENGLESKE. U ovom broju »Luči« donosimo nekoliko slika iz Oxforda, te kolijevke engleske duševne kulture i sjedišta najstarijeg engleskog sveučilišta. U Velikoj Britaniji sa Irskom ima 19 sveučilišta i to 10 u Engleskoj, 4 u Škotskoj, 4 u Irskoj i 1 u Walesu. Najstarija su u Oxfordu i Cambridge-u. Najznamenitije je ono u Oxfordu. Drži se da je utemelieno već u 10. vijeku za kralja Alfreda Velikoga. Stalnije je organizovano u 12. vijeku, a u 13. vijeku rade na njem već glasoviti profesori kao na pr. Roger Bacon. U 13. vijeku dobilo je svoju vlastitu sudbenost.

To je sveučilište bilo uvijek središte engleskog duševnog i religioznog života. Na njem se radaju različite misli i pokreti, koji nalaze dublieg odieka ne samo u Engleskoj nego i dalje. Spominjem samo, da

se tu pojavio u 14. vijeku John Wyclif, znameniti sektarac, učitelj i preteča Husa Tu se podigao i John Wesley organizator metodista. Tu se pojavio i glasoviti O x-

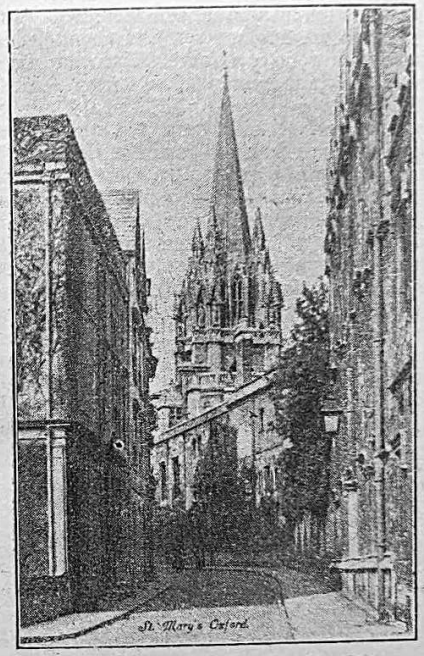

3. Oxford: St. Mary' s.

fordski pokret. Pokret, što su ga unutar anglikanske crkve pokrenuli profesori i duhovnici od g. 1834. dalje, a smjernice su mu bile povratak nauci kršćanske pradobe i preporod klera i naroda u tom smislu. Glavna značajna nota tog pokreta je bila, što se on za razliku od Wesleyeve i evangeličke struje isticao sklonošću prema Rimu. Zato je taj pokret prouzročio mnogo buke i borbe u anglikanskim krugovima. Jedan njegov pobornik W. C. Ward bio je radi toga, što je kritizirao anglikansku službenu Crkvu, a branio katoličku, os[illegible] i lišen akademskih stepena. Taj je pokret donio katoličkoj Crkvi i velikog obraćenika, kardinala Newmana.

Oxford i njegovo sveučilište je još i danas kad svuda prodiru moderne misli, jaka potpora konzervatizma u engleskom javnom životu. Naročito je tamo još danas najbolje sačuvana tradicionalna organizacija starog engleskog sveučilišta. Engleska sveučilišta naime organizovana su drugačije nego ona na kontinentu. Svako se sastoji od nekog broja zasebnih kolegija. Svaki kolegij ima svog zasebnog ravnatelja (head), zatim po nekoliko privatnih docenata (fellows) i nekoliko t. zv. tutors, a to su neke vrsti korepetitori, koji poučavaju studente i podržavaju disciplinu. Ovi sačinjavaju zajedno s određenim brojem studenata jedno pravno tijelo. Kolegij se uzdržava dijelom od svoje zaklade, imanja, a dijelom od školarine pojedinih daka. Sveučilište u Oxfordu ima 21 kolegij, a ono u Cambridgeu 17 kolegija. Svako broji do 4000 studenata.

Prije nego bude koji kandidat primljen u kolegij, mora prethodno da položi ispit. Oni koji su dobili radi marljivosti i siromaštva stipendije (t. zv. scholars) kod kojega kolegija, nemoraju polagati taj ispit. Nakon što je primljen, bude student imatrikuliran t. j. postane član sveučilišta. Imatrikulirani studenat za sve vrijeme, dok ne postigne svjedodžbu (degree) zove se undergraduate. Većina takovih studenata živi u dotičnim kolegijima. Jedu

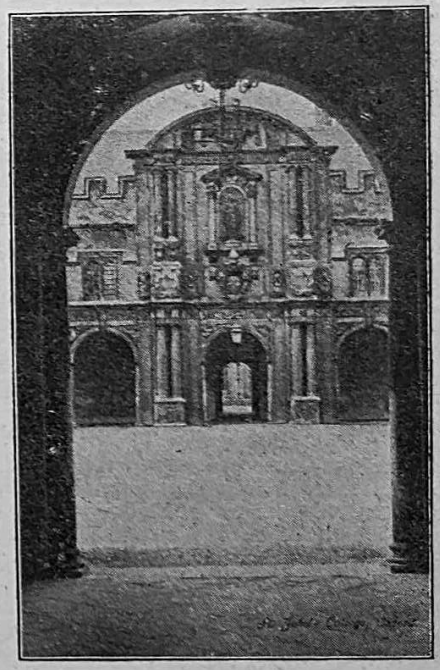

4. Oxford: St. John, s College.

zajednički s docentima u dvorani (hall). U jutro prisustvuju poučavanju tutora, a poslije podne predavanju profesora. Ima i studenata, ali manji broj, koji stanuju iz-

van zidova kolegija u privatnim stanovima. Studenti nose posebne studentske kape i ogrtače.

Školska godina iznosi stvarno 23 tjed-

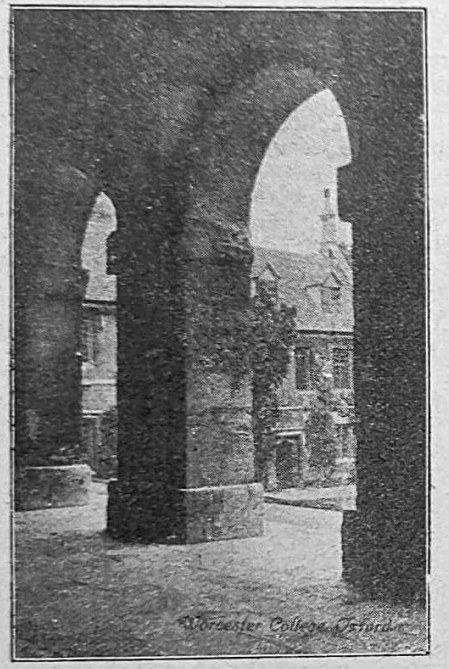

5. Oxford: Worcester College.

na (obično sa trimestrima, ili je razdijeljena u 4 odsjeka t. zv. terms). U ljetu imadu velike praznike od tri i pol mjeseca.

Ima dvije vrsti svjedodžba. Redovita je ona, koja daje stepen B. A. = Baccalaureus Artium ili Bachelor of Arts, daje se nakon studija od 3 godine. Druga je M. A = Magister Artium ili Magister of Arts, koja ne svjedoči o nikakvoj intelektualnoj superiornosti, jer se podijeljuje onima sa svjedodžbom B. A., koji su prošli od imatrikulacije 6 i pol školskih godina, a da ne trebaju polagati posebni ispit za nju.

Život na engleskim sveučilištima razlikuje se uvelike od onoga na kontinentalnim sveučilištima. Đaci žive pod disciplinom. Uz učenje imadu i zabave, a ta se sastoji u glavnom u sportu: ckricket, football, golf, tennis, veslanje i plivanje. Glasovite su tradicionalne godišnje veslačke utakmice između svake godine napose izabranih studentskih momčadi sveučilišta oxfordskog i kembridžkog na Temzi kod Londona. Svaka momčad sastoji od 9 veslača. Pobjednici su junaci dana u Engleskoj.

Ne dopušta nam prostor, da poduže prikažemo život studenata u Engleskoj. Donijeli smo tek par crta uz naše slike. A te nam slike prikazuju i vanjsku, arhitektonsku aristokraciju i ljupkost Oxforda. Prastar je to grad. Nastao je za kralja Alfreda Velikog oko g. 979. G. 1032. spalili su ga Danci. Tamo je obavljena i krunidba jednog danskog kralja. Igrao je znamenitu ulogu u engleskoj političkoj i parlamentarnoj povijesti. Smješten u jednoj lijepoj uvali jest i po svom vanjskom licu, po svojim stoljeća starim zgradama i spomenicima najrazličitijih stilova kao stvoren za čuvanje starih tradicija. Svaki kolegij ima svoje posebne zgrade, a svaka od tih je jedna posebna stilska cjelina. Tih grad, s lijepom okolinom je vrlo prikladan da bude udobno gojilište nauke i umjeća. Zato opisuje sa toliko osjećaja vanjsko lice Oxforda Taine u svojim »Bilješkama o Engleskoj«

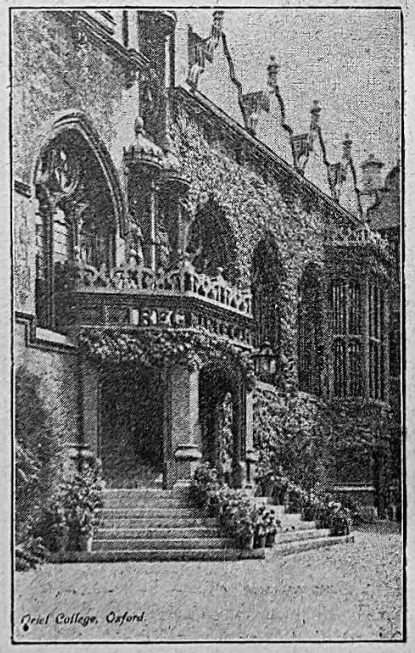

6. Oxford: Oriel College.

(prijevod M. Nehajeva, Zagreb, g. 1923.): »Mnogo ima zavoda, svaki sa kapelom i velikim zidinama, sa kruništima uokrug, razne su i mnogostrane arhitekture svake

dobe, u stilu gotskom, u stilu Tudora, u stilu sedamnaestoga vijeka, ota široka dvorišta sa statuama i prskavim vodoskokom u sredini, oti stupići, što režu nježno plavetilo neba na vršku gradjevina, oti prozori, koji imadu rešetke od finih žilica, ili su pak razdijeljeni izrezuckanim križem po renesansnom načinu, ote sjedalice od izradjena kamena, na svakom uličnom uglu po koji visok čunjast zvonik, — na malom prostoru toliko plemenitih oblika! Ovdje postoji jedan prirodni muzej, u kom su se nagomilali radovi i iznašašća od šest vijekova. Kamen, otrcan i oljušten, još vredniji je poštovanja. Voljko je čovjeku među starim stvarima! To više, što su ovdje jedino stare ,a nisu ni zanemarene ni pola razrušene kao u Italiji, nego su pobožno sačuvane i obnavljane i, odkad su osnovane, vazdan u rukama bogatih i umnih čuvara, punih poštovanja. Po zidinama bršljan širi svoju bogatu prevlaku; orlovi se nokti svijaju oko stupovlja; divlje cvijeće zadjelo se kao perjanica na krestama svih mira; bogate i brižno uzdržane tratine pružaju svoje ćilime sve pod arkade galerija; za uzglavljem kapele spazio si cvjetnu bašću sa tisuće rascvalih ruža.«

Od naših slika prikazuje nam prva vanjštinu Christ Church (Kristova crkva, anglikanska katedrala sagradena u ranom engleskom inormanskom stilu u 8. stoljeću, obnovljena g. 1130.—80.); druga trijemove (cloisters) kod iste crkve; treća anglikansku crkvu Sv. Marije (sagradena u 13. stoljeću u ranom gotskom stilu); četvrta kolegij sv. Ivana (osnovan g. 1436., proširen g. 1880.—1901.); peta kolegij Urocesterski i šesta Orielov kolegij.

P—a—k.

KULTURNI SVIJET

† VLADIMIR MAŽURANIĆ. Umro je u Zagrebu Vladimir Mažuranić, učenjak i pisac, sin velikog pjesnika Ivana Mažuranića.

Vladimir Mažuranić rodio se 16. X. 1845. u Karlovcu. Škole je svršio u Zagrebu i Beču. Bio je podžupan u Karlovcu, predsjednik banskoga stola u Zagrebu, a neko je vrijeme bio i predsjednikom »Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti«. Napisao je dvije drame »Grof Ivan« i »Anarhisti«. Napisao je dalje predgovor izdanju Demetrove »Teute« i »Grobničkoga polja«. Njegova je zasluga, da je potpuno dokazano, da je Smail-aga djelo Ivana Mažuranića, jer je poznato, da su neki Srbi htjeli, da to epohalno djelo naše književnosti pripišu u zaslugu Njegošu. Vladimir Mažuranić razbio je sve sumnje time, što je izdao faksimile rukopisa svog oca i time potpuno dokazao, da je Smail-aga zbilja djelo njegova oca.

No njegovo je glavno i životno djelo: »Prinosi za hrvatski pravnopovjesni rječnik«. Ogromno to djelo je zapravo enciklopedija naše pravne znanosti, jedino djelo svoje vrsti u slavenskoj književnosti, koje dokazuje veliku spremu njegova autora.

Mažuranić je umro 17. siječnja te godine kao pravi katolik, okuplien sv. sakramentima i blagoslovom sv. Oca pape. Sahranjen je uz saučešće čitave države, a i čitavog ostalog slavenskog svijeta.

I tako je opet nestao jedan veliki čovjek, starije naše generacije koja izumire. Njihova se praznina sve više i više osjeća, nestaje starih naših boraca, a na njihova mjesta dolaze novi ljudi i nove ideje.

F. J. Kreža.

OTON ŽUPANČIĆ. Nedavno je Slovenija proslavila pedesetgodišnjicu života svojeg najvećeg živućeg lirika Otona Župančića. Župančić nije samo najveći slovenski lirik nego po radu velik i najveći jugoslovenski lirik uopće. Cijela je Slovenija učestvovala u toj proslavi. Ljubljanski su dnevnici izdali svečana izdanja sa slikom pjesnika. Kazališta su također učestvovala u toj proslavi. Toj se proslavi pridružila i cijela naša država: listovi su donijeli veće ili manje prikaze njegova rada, slike, a i interviewe, gdje je pjesnik iznio svoje mišljenje o našoj savremenoj literaturi.

Župančić se rodio u Beloj Krajini na hrvatsko slovenskoj međi. Filofoziju je svršio u Beču. Bio je profesor u Ljubljani, urednik »Slovana« i »Ljubljanskog Zvona«, a zatim dramaturg ljubljanskog pozorišta. Djela su njegova izraz njegova narodnog osjećaja i dokaz njegove potpune samostalnosti u umjetničkom stvaranju. Djela su mu: V zarje udove, Ciciban, Mlada pota, Pisanice, i mnoga druga. Ispočetka je pjesnik imao nekakav neodređeni smjer i lutao u neodredenosti, no u kasnijem umjetničkom stvaranju iskristalizovao se kod njega smjer ozbiljna čovjeka i umjetnika. Župančić nije u svojim pjesmama kulturnobojan, ali za njega se nažalost ne može reći, da pripada katoličkom duhu slovenskih književnika. Naša hrvatska poezija stoji pod njegovim

jakim utjecajem. Čak bi prama nekima i Nazor bio uzeo mnogo od Župančića, dok je stalno da Domjanić i drugi pjesnici rođeni kajkavci nose jak trag Župančićeve ličnosti. F. J. K.

BLASCO IBANEZ. Prošlog mjeseca umro je u Parizu poznati španjolski pisac Blasco Ibanez. Ibanez je bio prognanik radi svog komunističkog rada. Interesantno je zabilježiti, da u isto vrijeme dok je Ibanez u Španiji bio najogorčeniji proleterski propagator, bio je u Americi bogati plantažni veleposjednik. Pisao je vrlo mnogo, te je uživao svjetski glas. Bio je kandidat za Nobelovu nagradu. Prevadan je na mnoge jezike. Njegova djela sa katoličkoga stanovišta ne mogu se preporučiti.

NAJNOVIJA MEŠTROVIĆEVA DJELA. Naš hrvatski umjetnik, kipar Ivan Meštrović izradio je dva monumentalna umjetnička djela za Ameriku: Indijanca na konju i kow-boya na konju. Kipovi su lijevani u ljevaonici zagrebačke umjetničke akademije. Tim je opet Meštrović pokazao svoju veličinu i spremnost pred stranim svijetom. Kipovi će biti odvezeni u Split, a odavle u Ameriku u Chicago, gdje će biti postavljeni u parku na Michiganskom jezeru. Kipovi su bili izloženi u dvorištu Umjetničke Akademije u Zagrebu. To su prvi kipovi lijevani kod nas, koji idu u inozemstvo. Osim toga ovaj je događaj značajan i radi toga, što Ivan Meštrović ovim djelima i opetovano pokazuje, da je ponajveći kipar svoga vremena.

PREDSTAVNIČKI SASTANAK J. K. Đ. LIGE

Upravni odbor JKĐ Lige saziva predstavnički sastanak JKĐ Lige, koji će se održati u Zagrebu u nedjelju dne 1. travnja 1928. s ovim dnevnim redom:

1. Otvorenje satanka i izbor predsjedništva;
2. Izvještaji upravnog odbora;
3. Izvještaj revizionalnog odbora i podjeljenje apsolutorija upravnom odboru;
4. Uredjenje Poslovnika JKĐ Lige prema princ.ma Kat. Akcije, uz referat potpredsjednika dra. Milana Petrovića, theol.
5. organizacija Ligine štampe (uz referat Ive Bogdana, stud. rer. commer.);
6. sastanci kroz ferije;
7. izbor upravnog odbora;
8. eventualije.

Svako učlanjeno društvo treba da pošalje na predstavnički sastanak barem jednoga službenoga delegata. Prisustvovati sastanku imadu pravo i drugi članovi Liginih organizacija. Svaki delegat moraće se iskazati jasnom i nedvojbenom punomoći izdanom po odboru svoje organizacije providjenom društvenim žigom. Organizacije, koje ne će nikako moći poslati vlastite delegate, mogu izdati punomoć delegatu koje druge organizacije ili kojemu članu Lige, koji boravi u Zagrebu. Organizacije, koje ne znadu, na koga da se u tu svrhu obrate, neka upitaju informacije što prije kod upravnog odbora Lige.

Sve organizacije neka najave svoje delegate upravnom odboru Lige što prije, a najkasnije 14 dana prije predstavničkog sastanka.

Sve organizacije i pojednici, koji koće da dadu kakav prijedlog za predstavnički sastanak, treba da taj pošalju upravnom odboru Lige najkasnije 8 dana prije predstavničkog sastanka. Kasnije stigli referati ne će se uzeti u obzir.

Upute za predstavnički sastanak.

Potrebno je, da nam sve organizacije što prije najave svog delegata, da se možemo pobrinuti za prenočište i ostalo. Svi delegati izvana treba da stignu u Zagreb već u subotu 31. II. na večer ili najkasnije u nedjelju u jutro.

Pravo izaslati delegate imadu samo one organizacije, koje su učlanjene u Ligi i koje su u redovitom saobraćaju s upravnim odborom Lige. Društva, koja uopće nijesu djelovala u posljednje vrijeme, ne mogu izaslati ni delegate na predstavnički sastanak. Zato će upravni odbor napose poslati pozive na predstavnički sastanak svim onim društvima, koja dolaze u obzir.

Upravni odbor JKĐ Lige.

NOVI ODBOR »DOMAGOJA«. Na semestralnoj glavnoj skupštini »Domagoja«, koja je održana sredinom ovoga mjeseca, izabran je slijedeći odbor: Za predsjednika Petar Vrdoljak, cand. phil.; za potpredsjednika: Stjepan Alfirević, cand. phil.; tajnik Pavao Tijan, stud. phil.: blagajnik Ignacije Kolak, stud. rer. com.; knjižničar Milovan Posedel, stud. phil.; arhivar Danijel Uvanović, stud. phil.; revizori: Stanko Šarac, iur.; Josip Zidarić, cand. phil.

UPUTE ZA KRŠĆANSKI ŽIVOT

(Prema »Ideji asketske teologije« od o. Neumayra D. I., prevedeno s latinskoga jezika).

Opća načela.

Sve neka bude čestito i po redu. 1, Kor. 14., 40.

I. Osim izbjegavanja grijeha Bog redovno ne traži od nas vanredne stvari, nego svakidanje; jer je od ovih, a ne od onih složen naš život.

II. U svakidanjim djelima Bog voli red; jer on hoće, da ono, što radimo, činimo po pravilu zdravoga razuma, a ne bez promišljanja.

III. U redu želi Bog način (metodu); jer on više cijeni pridjeve, nego glagole, jer ono, što je dobro, treba da se dobro vrši, da bude potpuno dobro.

Iz ovih načela, koja se ne mogu nikomu učiniti dvojbenim, slijede zaključci, primijenjeni naročito omladini, ali prilazni i svakoj vrsti ljudi i vrlo korisni za sticanje zasluga za nebo, naročito ako se svakoga posljednjeg dana u mjesecu u njima ogledava kao u zrcalu ispitujući se, da li smo u tom mjesecu duhovno napredovali ili nazadovali.

U određeni sat ustani.

Stalno, okretno, pobožno.

Stalno, bez ispričavanja. Tijelo je lijen sluga, koji rado laže; ako mu lako vjeruješ, lakouman si.

Okretno, bez oklijevanja. Zli će se polagano kretati, kad začuju zvuk trube: Ustajte mrtvi! Odabranici će žustro poskakati iz grobova.

Pobožno, vladajući se dobro, kao da ćeš samo ovaj dan živjeti. Tako počni dan, kao da će ti on biti ili prvi ili posljednji u životu.

Moli se mirno, polagano.

Mirno, to jest na mjestu, na kojemu ti duh ništa ne buni ili rastresa, u vrijeme, kada te ništa ne nagoni na hitnju. Vreva ljudi i vreva poslova kvare i uništavaju molitvu, kao muhe slatkiše.

Polagano: tko moli, ne obavlja lagan posao; zašto da se žuri? Dok rijeka mirno teče ograđena obalama, nosi bitru vodu; kad se razlije, postavši brža sabire mulj i smetje.

(Nastavit će se).

IZ UPRAVE.

Ovaj 5. broj »Luči« izdajemo na 32 stranice. Šesti broj izaći će do 20. ožujka po svoj prilici kao dvobroj. Dalje izlaze još tri broja i to za travanj, svibanj i lipanj. Rukopisi za slijedeći broj neka se šalju što prije na Uredništvo »Luči«, Zagreb, Kaptol 27. — Budući da je »Luč« glavno glasilo svih domagojskih organizacija, to je dužnost naših srednjoškolskih, akademičkih i seniorskih organizacija, DA SE ŠTO VIŠE OKUPE OKO LISTA NA TAJ NAČIN, DA GA PRETPLATE, DA SARAĐUJU U NJEMU I DA DRUGE POTAKNU NA SARADNJU.

Svima dužnicima poslali smo već prije pismene opomene, pa ih molimo, da to uvaže i da nam što prije pošalju pretplatu, u koju svrhu prilažemo čekove.

Cijena »Luči« je na godinu za đake 30 dinara, a za sve ostale 60 dinara. Za inostranstvo: za đake 40, a za sve ostale 70 dinara.

KUPUJTE I ŠIRITE NAŠE KNJIGE!

Uprava »Luči« ima na raspolaganju veću količinu ovih knjiga:

1. »KNJIGA ŽIVOTA«, priredio A. Alfirević, D. I., cijena 5 dinara; 2. ALMANAH »LUČI« 1925., uredio M. Ujević, cijena za jedan komad 20 dinara, a tko naruči deset komada, dobije komad po 15 dinara. Još ima na skladištu manja količina: 3. RATNIH KNJIGA »LUČI« OD GODINE 1918., cijena 5 dinara i ona prijevoda. 4. WEISSOVE »EUHARISTIJA, ŽIVOT I DUŠA NAŠA«, cijena 3 dinara.

Sve su to izdanja J. K. Đ. Lige. Knjige vanrednog sadržaja, bez kojih ne smije da bude nijedan naš đak ni član kat. pokreta. Osim toga, izdavanje tih knjiga stajalo je J. K. Đ. Ligu velikih žrtava financijskih, koje još danas nijesu nadoknađene. Zato molimo naše đaštvo i prijatelje da što više rašire i kupuju te knjige. SVE NARUDŽBE IDU NA UPRAVU »LUČI«, ZAGREB, KAPTOL BROJ 27.

Tiskara »Merkantile«, Zagreb. (Za tiskaru odgovara: Gjuro Jutriša, Ilica 35).